

& Diakonie Parochie

Een uitgave van het
Officium Caritatis

**Jaargang 35
Nummer 4**

December 2022

Diaconale heilige pater Damiaan. *Het handelen van Caritas en Diaconie*

Het laatste gedrukte nummer

Pater Damiaan, apostel van melaatsen
“Vanuit welke opdracht of motivatie help je mensen”

Pax en de R.K.K.

Ariëns Prijs voor Diaconie 2022

Inhoud

Ter inleiding	1
Pater Damiaan, apostel van melaatsen	2
De werkers in de wijngaard	7
‘Laudato Si’ en ‘Fratelli tutti’ en de diaconie van de kerk	9
“Vanuit welke opdracht of motivatie help je mensen”	13
Als parochie in contact met Oekraïners	17
Hongerigen voeden en naakten kleden	19
Fietsles in Wormer	21
Pax en de R.K.K.	23
Mensen met een smalle beurs eten vaak niet gezond	27
Ariëns Prijs voor Diaconie uitgereikt in Deventer	29
Het gaat om mensen niet om aantallen	33
Heer leer ons bidden Deel III	37
<i>De helpende hand</i> Boekbespreking	40
<i>Het wonder van Sint Maarten</i> boekbespreking	42
Agenda & Weetjes	44
Colofon en logo	
Meditatief: Jij	

Redactioneel

Het tijdschrift *Diakonie & Parochie* gaat in op ontwikkelingen rond diaconie in parochies, Parochiële Caritas Instellingen en katholieke gemeenschappen. Inhoudelijke reflecties, beleidsmatige vergezichten, oogst van conferenties en werkdagen, concrete voorbeelden, interviews met mensen in de praktijk, recensies van relevante boeken vullen de pagina's. Het aantal pagina's per nummer bedraagt minimaal 40. Zo is *Diakonie & Parochie* een praktisch katholiek diaconaal tijdschrift. Voor redactionele contacten: crijns@ziggo.nl

Ter inleiding

Hub Crijns

U heeft het laatste gedrukte nummer van *'Diakonie en Parochie'* nu ontvangen. Reeds enkele jaren blijkt dat we te weinig abonnees hebben om de kosten van het tijdschrift te kunnen opvangen. Afgelopen jaar is het besluit genomen om per deze jaargang te stoppen met de gedrukte versie van het tijdschrift. Helaas.

We zijn met het tijdschrift in jaargang 35 aangeland. Het tijdschrift is vanuit het Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad voor het eerst verschenen in het jaar 1988-1989 en richt zich op besturen van parochies en Parochiële Caritas Instellingen, werkgroepen diaconie en caritas, kerkelijk kader, geïnteresseerden in diaconie en praktijk. Bijzonder is de mogelijkheid tot groepsabonnement en daar wordt veel gebruik van gemaakt. De jaren negentig maken melding van meer dan 8.000 abonnees.

Van meet af aan ligt de nadruk op het geven van praktische voorbeelden, veel meer dan meedoen in de reflectie rond diaconie en caritas. Als formule is gekozen voor het aanreiken van praktische tips, voorbeelden waar lering uit te trekken valt, beschrijvingen van werkdagen en of boeken met het oog op concrete ondersteuning van de praktijk. Interviews zijn er niet veel en staan meer in lijn van het verhaal van een praktijkvoorbeeld. Elk nummer start met een inleidend verhaal, dat ook het gekozen thema verheldert. Een nummer is gemiddeld tussen de 20 en 28 pagina's dik. De dikte hangt af van de gevonden of aangeleverde kopij. Elk nummer heeft als rode draad een bepaald thema, en dit wordt dan vooral uitgewerkt in

het inleidende verhaal en de voorbeelden. Met ingang van de jaargang 2011 is er een nieuwe vormgeving, andere redactionele formules, minstens 40 pagina's per nummer en als eindredacteur Hub Crijns. Het LKDB is de redactieraad en plant elk kwartaal het nieuwe nummer. De auteurs dragen mee zorg voor foto's, vooral van activiteiten en mensen. Er is in deze nieuwe formule meer aandacht voor de inhoud van diaconie en caritas (diaconiewetenschap), en elk nummer kent een interview met iemand die diaconaal actief is. Er zijn minder aankondigingen van werkdagen en meer beschrijvingen van de oogst van activiteiten en impulsdagen. Elk nummer kent een paar praktische verhalen, altijd van een parochie en van een Parochiële Caritas Instelling. Ieder nummer kent twee boekbesprekingen en eindigt met een gedicht op de achterzijde.

U gaat nu het gedrukte boekje missen. Daarom zijn nog geen facturen verzonden voor het nieuwe jaar. Bij het verschijnen van dit nummer is een vervolg nog niet helder. Het Officium Caritatis wil een nieuwe website openen en de mogelijkheid geven voor het intekenen op een digitale nieuwsbrief. Of en hoe daarbij diaconale artikelen, praktijkverhalen, interviews en boekbesprekingen zullen zijn is niet helder. Een en ander hangt ook af van het beschikbaar komen van menskracht voor het schrijf- en redactiewerk. Wanneer we meer weten houden we u daarvan op de hoogte. Vermoedelijk met een apart schrijven in voorjaar 2023.

Het laatste gedrukte nummer

Pater Damiaan, apostel van melaatsen

Hub Crijns is eindredacteur van 'Diakonie en Parochie'

Op 11 oktober 2009 heeft paus Benedictus de zalige Pater Damiaan heilig verklaard. Hij is vooral bekend geworden als de apostel van melaatsen.

Wij hebben recentelijk ervaringen opgedaan met een uiterst besmettelijke ziekte. De kennis daaromtrent waren we een beetje kwijt. We reageerden zoals er door de eeuwen heen gereageerd is: zoeken naar de bron, isoleren, afschermen, hopen zo de epidemie te stoppen. Melaatsen zijn altijd al weggestopt op een aparte plek, omdat de ziekte niet te genezen was. Al in de evangeliën lezen we hoe schrijnend het isolement van die mensen was. Jezus neemt een andere houding aan en ontmoet hen zoals ze zijn: mensen zoals wij.

Jozef de Veuster

Pater Damiaan is geboren als Jozef De Veuster in Ninde, een gehucht van het dorp Tremelo op 3 januari 1840. Hij is het zevende kind in een boerengezin van vier jongens en vier meisjes. In de jeugd jaren leert Jozef het boerenbedrijf kennen met vreugde en verdriet, geluk en ongeluk, de dans van de seizoenen. Hij is een avontuurlijk kind. Bij een schaatspartij redt hij een vriend, die door het ijs was gezakt. Als hij op een keer vanaf de berm op een rijdende kar wil springen, komt hij onder de wielen terecht, hetgeen leidt tot een blijvend oogletsel. In 1847 sterft zijn jongere zusje Melanie aan cholera. In 1854 sterft zus Eugenie, die intussen kloosterzuster was geworden. Zus Pauline beslist om de plaats van Eugenie in

het klooster in te nemen als zuster Alphonse. De drie jaar oudere broer Auguste ervaart de roeping en treedt in bij het klooster van de paters van de Heilige Harten, de Picpussen, te Leuven als pater Pamphile. Jozef blijft thuis op de boerderij van zijn vader Frans werken, die hoopt dat hij later het bedrijf zal overnemen. Daarvoor is het nodig dat hij goed Frans kan spreken en Jozef gaat naar een dure kostschool in Braine-le-Comte.

Het wordt een moeilijke periode. Jozef heeft moeite met het kostschool leven en zijn studies vlotten niet goed. Intussen groeit zijn wens om priester te worden. Zijn ouders gaan daar minder in mee, omdat ze reeds drie kinderen aan de kerk hebben afgestaan. Een vierde is te veel, er is geen geld om de studies te betalen en Jozef heeft voor de priesterstudie grote achterstanden.

Naar de picpussen in Leuven

Jozef besluit evengoed priester te willen worden. Op 3 januari 1859 op zijn verjaardag reist hij samen met vader Frans per trein naar Leuven. Een maand later mag hij aan zijn noviciaat beginnen. Vanwege zijn achterstand in de studies wordt hij aanvaard als lekenbroeder. Hij krijgt dan de naam 'Damiaan'. Jozef koestert het ideaal om missionaris te worden, het liefst samen met zijn broer pater Pamphile. Elke nacht staat hij om drie uur op voor extra studietijd en studeert stevig op Latijn en Frans. Ook gaat hij laat

slapen. Elk vrij moment besteedt hij aan gebed. Al deze inspanningen gaan niet ongemerkt aan zijn oversten voorbij. Zij stimuleren hem door hem in de zomer van 1859 naar Parijs te sturen om zich verder te verdiepen in het Frans, Grieks en Latijn. Anderhalf jaar later legt Damiaan zijn eeuwige gelofte af. In Parijs ontmoet Damiaan missionarissen en een bisschop uit de eilanden van de Stille Zuidzee. De verhalen versterken zijn verlangen om missionaris te worden. Intussen is zijn broer pater Pamphile Auguste begonnen aan de voorbereiding voor zijn benoeming als missionaris in Hawaï, maar hij krijgt tyfus en sterft daaraan. Damiaan overtuigt zijn oversten er van dat hij de plaats van zijn broer kan innemen. De priesterwijding kan hij wel in Hawaï ontvangen. Voor Damiāans ouders is dit een grote schok: ze beseffen dat ze hun jongste zoon nooit meer zullen terugzien. Na een laatste bezoek aan zijn ouders vertrekt Damiaan naar Parijs. Op 29 oktober 1863 scheept hij in op de driemaster R.W. Wood, samen met vijf confraters en tien zusters. Bestemming: de Hawaï eilanden. Damiaan is dan 23 jaar.

Missionaris op Hawaï

De zeer zware zeereis duurt vijf maanden en op 19 maart 1864 wordt Damiaan en de andere paters en zusters op de kade van de haven in Honolulu verwelkomd door de overste Modeste Favens. Hawaï is overweldigend: tropisch klimaat, prachtige huizen voor de elite, luisterrijke natuur en de Kanaken, de plaatselijke bevolking is overal aanwezig. Iedereen

Pater
Damiaan
de Veuster
in 1885 als
45-jarige

loopt blootsvoets, de mannen in bloot bovenlijf, de vrouwen schaars gekleed met losse haren. Damiaan maakt kennis met de Franse bisschop Louis Maigret. Hij start met studies Hawaïaans (Kanaaks). Bisschop

Maigret heeft nood aan priesters en gelooft in Damiaan. In 1864 wijdt hij Damiaan tot priester en kan pater Damiaan zijn droom als missionaris gaan realiseren. Pater Damiaan reist twee weken te paard naar zijn missiepost in Puna. Hij leert er leven zoals de Hawaïanen. Hij spreekt hun taal en eet samen met hen met de vingers poi, een gerecht van gekookt meel en vlees. Het is geen gemakkelijke tijd. De lokale bevolking is moeilijk tot het christelijk geloof te bekeren. De mensen hechten meer belang aan de godin Pele (godin van de vulkaan) dan aan Christus. Hij heeft het gevoel dat hij weinig kan realiseren.

De bewoners van de leprozie in Molokai 1888

Pater Damiaan is doodziek 1888

Als er een missiepost vrijkomt op het grote eiland (*the big island*), meer bepaald in Kahola, vraagt pater Damiaan om overplaatsing. Hij blijft negen jaar op het grote eiland. In die tijd bouwt hij er acht kerken, hetgeen hem de bijnaam priester-timmerman op levert. Hier leert hij van het land en zijn bevolking te houden. Hij raakt thuis in Hawaï.

Confrontatie met lepra

In Kahola ziet pater Damiaan de ziekte lepra of melaatsheid en de gevolgen hiervan. Hij is verbolgen over het feit dat de melaatsen, als ze ziek zijn, sociaal uitgesloten worden. De niet zieke bevolking jaagt op deze mensen om hen te verbannen naar een eiland, waar ze onder erbarmelijke omstandigheden moeten leven. De verwoestende realiteit van deze ziekte zal het verdere leven van Damiaan gaan bepalen. In mei 1873 bevindt Damiaan zich samen met bisschop Maigret en veel missionarissen op het eiland Maoui voor de inwijding van een nieuwe kerk. Bij die gelegenheid wordt er druk gepraat over een artikel in de plaatselijke krant over de leproserie (melaatsentehuis) op het eiland Molokai. De journalist heeft het over een verschrikkelijke plek, waar mensen weggroten, een plaats vol moord en doodslag, dronkenschap, prostitutie en verkrachting. Molokai is een plaats waar melaatsen zonder god noch gebod in mensonwaardige omstandigheden wachten op de dood.

De journalist suggereert dat hier een volle taak ligt voor een missionaris. Bisschop Maigret is ook die mening toegedaan. Hij wil elke drie maanden een missionaris naar de leproserie sturen. De plaats is immers te verschrikkelijk en te gevaarlijk om er iemand permanent te vestigen. De bisschop zoekt een eerste vrijwilliger en Damiaan meldt zich aan.

Op vrijdag 9 mei 1873 neemt Damiaan de boot naar Molokai. Een dag later krijgt hij voor het eerst het schiereiland Kalaupapa te zien. Een stuk van het eiland waar niemand kan ontsnappen. Damiaan en een andere priester slagen erin droog aan land te komen. Daar verwelkomt hen een grote groep melaatsen onder leiding van de hoofdopzichter. De stank van rottend vlees en etterende wonden hangt om alle mensen heen. De eerste nacht slaapt Damiaan onder de beschutting van een oude pandanboom, een palmachtige boom met sterwortels. Na enkele dagen weet hij het zeker: hier ligt zijn taak, hier zal hij blijven. Hier leven meer dan 800 doodzieke mensen in de meest erbarmelijke omstandigheden. Zij kunnen zijn hulp meer dan goed gebruiken.

Kamiano Damiaan

In Molokai leert men pater Damiaan echt kennen. Hij laat zich niet gauw van zijn stuk brengen en heeft lak aan regels als de belangen van de melaatsen in het gedrang komen. Al snel ontstaan er ruzies met allerlei overheidsinstanties. Zijn religieuze oversten stuurt hij voortdurend brieven. Hij vraagt hen om kleren, bouwmaterialen, hulpgoederen en échte hulp. Het duurt niet heel lang of Damiaan heeft een reputatie als koppige lastpost, en vrij denkende felle regelaar.

De melaatsen denken er anders over. Voor hen is hij hun vriend, *kamiano*. Hij leeft met hen samen, eet met hen, luistert naar hun verdriet. Er is geen arts op het eiland, dus verzorgt hij zelf etterende wonden, soms zelfs amputaties. Hij bouwt houten huizen, die de vochtige hutten moeten vervangen. Naast de materiële en medische bijstand, werkt hij hard aan het morele verval: de lusteloosheid, het alcoholisme, de

prostitutie. Hij geeft onderwijs en verzorgt catechese. Hij bouwt een kerk.

Damiaan zorgt er voor dat de mensen iets te doen hebben. Hij richt een fanfare op met bij elkaar gebedelde instrumenten. Deze mensen verzorgen voortaan de begrafenissen. Hij schakelt hen ook in bij het verzorgingsproces van de zieken en wezen. Damiaan bouwt een weeshuis en de kinderen zijn ook zijn kinderen. Langzaam maar zeker bouwt hij aan een samenleving.

Wij melaatsen...

Op een zondag in 1878 begint pater Damiaan zijn preek met de woorden "Wij melaatsen...". De goede verstaander heeft aan dit half woord genoeg. Damiaan heeft ontdekt dat hij zelf aan lepra lijdt. Hij is één van hen geworden. "Wij melaatsen..." Als eerste gevolg mag hij het eiland niet meer verlaten. Er is geen andere wereld meer dan die van Molokai. In de zomer van 1878 ontdekt hij droge vlekjes op zijn huid. Ook verbrandt hij zijn voeten zonder iets te voelen. Het staat vast: hij heeft lepra. Damiaan is geen man van zelfmedelijden. Hij geeft zich geen tijd om zich zorgen te maken. Hij blijft vechten voor zijn melaatsen. Damiaan is evenwel geen superman. Ook hij wordt elk jaar zieker. Hij krijgt zenuwpijnen en knobbels, zijn voeten worden gevoelloos, zijn wenkbrauwen vallen uit, hij ziet alsmaar slechter. In die tijd geloven velen dat lepra de laatste fase van syfilis is. Een ziekte die je alleen krijgt door seksueel contact. Zijn confrater Albert Montiton verspreidt het gerucht dat Damiaan een verhouding heeft met een vrouw. Hierdoor wordt hij regelmatig onderworpen aan

Heilige pater
Damiaan in kerk
Sint-Niklaas
Wimmertingen

vernederende onderzoeken. Maar dat krijgt hem niet klein.

Het verhaal van pater Damiaan onder de melaatsen begint zich langzaam te verspreiden. De schrijver Charles Warren, auteur van 'Schateiland' en 'Dr. Jekyll en Mr. Hyde', bezoekt het

eiland Molokai, en raakt zo onder de indruk van Damiaans werk, dat hij over hem begint te schrijven. Hierdoor raken Damiaan en de melaatsen van Molokai wereldberoemd. Pater Damiaan gebruikt zijn nieuwe status om bedelbrieven te sturen naar de wereld. De Britse krant 'The Times' publiceert één van die brieven. Het publiek raakt getroffen door het verhaal en van overal ter wereld stromen giften binnen op een rekening, waar alleen Damiaan zelf toegang toe heeft.

Jaloerse hetze

Natuurlijk blijft dat niet onbesproken. Velen vragen zich af wat hij met het geld doet en roddelen over hem. Het bewijs bevindt zich op Molokai zelf: met het geld bouwt hij huizen, koopt hij verzorgingsmiddelen en laat hij ontsmettende baden plaatsen voor zijn mensen. Hij heeft inmiddels hulp van een andere priester gekregen en er verschijnen zusters op het eiland, die hem helpen met zijn levenswerk. Het zijn dezelfde zusters die jaren eerder samen met hem vanuit Parijs naar Hawaï zijn afgereisd. Damiaan heeft meer gedaan dan wat maakbaar is: het onmogelijke.

Icoon heilige pater Damiaan

Hij heeft de zieken als mensen behandeld, als zijn medemens en naasten, hij heeft ze vertrouwen gegeven, zelfvertrouwen en het vermogen om de ander te vertrouwen. Hij heeft ze verteld dat ze meer zijn dan hun afgrijselijke ziekte. Hij heeft ze waardigheid gegeven en een ziel en zo heeft hij op het schiereiland een gemeenschap gesticht: een samen-leving.

De dood van pater Damiaan

In september 1888 moet Damiaan de viering van de H. Mis afbreken. Op 30 maart 1889 spreekt hij zijn laatste biecht. Een dag later krijgt hij het heilige oliesel toegediend. Op 15 april overlijdt hij in de ochtend. Hij is 49 jaar oud. Doodsoorzaak: lepra. Een melaatse wordt niet oud en sterft onder de melaatsen. Damiaan sterft tussen zijn vrienden. Sinds zijn aankomst heeft Damiaan voor elke overleden melaatse een kist getimmerd. In totaal 3.700 stuks. Nu maken de eilandbewoners voor hem een doodskist. Zes melaatsen dragen de kist en de fanfare die Damiaan heeft opgericht, doet hem uitgeleide. Ze begraven hem in de schaduw van de pandanboom op dezelfde plaats, waar hij 17 jaar eerder zijn eerste nacht heeft doorgebracht. In 1936 wordt Damiaans graf opengemaakt en wordt zijn lichaam naar België gebracht.

Zalig- en heiligverklaring

Het echte wonder van pater Damiaan is dat hij de onaanraakbaren omarmde, mens werd onder hen. Zijn radicale keuze voor de melaatsen, in navolging van Jezus, maakt van Damiaan een heilige. Doorgaans verrichten heiligen wonderen. Het wonder van Damiaans leven is dat hij de stap zet naar de uitgestoten medemens. Bij uitstek zijn de melaatsen de onaanraakbaren, de mensen aan de rand van de samenleving met wie niemand zich wil inlaten. Om besmetting met de vreselijke

Heilige pater Damiaan in de Sint Romboutskathedraal Mechelen

ziekte te voorkomen krijgt Damiaan van zijn oversten nog de raad mee de zieken niet aan te raken. Maar, net als Jezus, gaat Damiaan naar hen toe en raakt hen aan. Hij omhelst hen, geeft hun bemoedigende schouderklopjes, eet met hen uit dezelfde pot, drinkt met hen uit dezelfde beker, rookt dezelfde pijp, verzorgt hun wonden. Onaanraakbaren worden zo opnieuw mensen, melaatsen meer dan hun ziekte. Ook al is hij zelf niet ziek, Damiaan spreekt niet van 'ik, gezond' en 'zij, melaats' maar van 'wij, melaatsen' nog voor hij zelf ziek is. Door zijn melaatse medemens aan

te raken en besmetting te riskeren, zoekt hij niet bewust het lijden op. Hij verzacht het lijden van 'zijn' melaatsen en geeft hun hun menswaardigheid terug. In dat kleine gebaar, een liefdevolle aanraking, een omhelzing, een schouderklopje, troostende woorden, gaat Damiaans wonder schuil. Langdurig onderzoek vanuit het diocesaan proces tot zaligverklaring vindt in de archieven een wonder: een Franse zuster raakt in 1895 door het aanroepen van Damiaan van een maandenlange ziekte verlost. Op zondag 4 juni 1995 verklaart Paus Johannes Paulus II Damiaan zalig. Later in datzelfde jaar komt een delegatie van Molokai naar België om Damiaans handen op te halen. De handen die daar zoveel werk hebben verricht, worden weer op Molokai begraven. Pater Damiaan heeft in 2000 een tweede wonder verricht: een vrouw is op zijn voorspraak op miraculeuze wijze genezen van longkanker. Omdat hij twee wonderen verricht heeft verklaart Paus Benedictus XVI Pater Damiaan op 11 oktober 2009 heilig. Pater Damiaan is de apostel van de melaatsen. De Kerk viert op 10 mei zijn liturgische feestdag.

Hilde Eynikel, 'Damiaan. De definitieve biografie', Davidfonds Leuven, 1999-3.

De werkers in de wijngaard Matteüs 20,1-16

We lezen de parabel in Matteüs 20,1-16, met als kop "de arbeiders in de wijngaard". In de hervertellingen van Karel Eykman heet hij "de werkers van half vijf".

Deze parabel volgt op de uitroep van Petrus: "wie kan er nu eigenlijk gered worden?" (Matteüs 19,25) en de uitspraak van Jezus: "veel eersten zullen laatsten en veel laatsten zullen eersten zijn" (Matteüs 19,30). Deze uitspraak sluit ook de parabel af.

Rijk van God

Het Rijk van de hemelen, zoals Matteüs vaak het Rijk van God noemt, wordt vergeleken met een wijngaard. Nu is een wijngaard ook in andere stukken van de Schrift een beeld voor het Rijk van God of voor het volk van God. Jezus vergelijkt in het evangelie volgens Johannes zichzelf met een wijnstok en zijn Vader is de wijngaardenier (Johannes 15,1-11). De wijngaard is het beeld van de goddelijke liefde die mag bloeien en zoete vruchten kan voortbrengen. Nu kunnen we de parabel van de arbeiders in de wijngaard op allerlei niveaus lezen. Het

verhaal van Jezus en het zoeken van het koninkrijk. Elk verhaal heeft zijn eigen kracht. Jezus vertelt steeds verhalen die ons meer tonen dan wij in onze eigen fantasie bij elkaar schrappen. Hij toont een Godsbeeld dat vaak niet het onze is. Hij toont een wereldbeeld dat ons vreemd is. Wat vertelt Jezus ons nu met dit verhaal over arbeiders? Jezus daagt uit en roept onze creativiteit op. De beelden waarmee het verhaal is opgebouwd kunnen een motor zijn voor ons eigen handelen. Duidelijk is het Jezus te doen om het laten doorbreken van het Koninkrijk van God in het hier en nu. Hij vraagt ons bijvoorbeeld hoe wij ons de gerechtigheid en de barmhartigheid van God kunnen voorstellen en eigen maken.

Goed doen

De landeigenaar trekt er al vroeg op uit om zijn wijnoogst veilig te stellen. Hij wil niets verloren laten gaan. Daarom stelt hij alles in het werk. Zo huurt hij niet een keer maar vijf keer nieuwe mensen in om die oogst maar binnen te halen. De wijngaard is de wereld. De eigenaar wil graag alle mensen redden en niemand verloren laten gaan. Dan kan er

vreugde zijn voor allen, omdat ze van het goede van het Koninkrijk van God mogen genieten. Er zijn nooit arbeiders genoeg (zie Matteüs 9,37).

De landeigenaar wil ook goed doen aan al die werkers. Jezus belooft dat al dat wie Hem volgt, beloond zal worden (Matteüs 19,28-29).

Werkers in de wijngaard

[Foto: Nicelocal]

In deze parabel worden allen gelijkgetrokken. Ze krijgen allen hetzelfde loon. We mogen ook lezen: in de hemel zijn we allemaal gelijk. Is er meer te krijgen dan een plek tussen de engelen in de hemel?

Workers in de wijngaard [Tekening: Luc Blomme]

Je komt toch terecht een soort race (zoals in elke sollicitatie) die de beste moet aanwijzen. Als je het dan toch niet wordt, houd je toch een vreemd gevoel over. Waarom die ander wel? En jij niet? Deze eigenaar heeft een andere aanpak. Dat geeft te denken. Is dit een beter systeem?

Werk hebben en de beloning ervan

Werk hebben is niet vanzelfsprekend, zo weten we allemaal uit eigen ervaring. Deze landeigenaar gaat naar de markt. Je zou bijna zeggen: naar het UWV. Zijn er nog mensen die voor mij willen werken? In deze tijden van te veel vacatures en te weinig mensen die die vacatures kunnen invullen, is het wonderlijk om te lezen dat deze eigenaar er wel vijf keer op uit kan trekken. Het lijkt erop dat hij zoveel mogelijk mensen aan werk wil helpen. Dat is wat anders dan in tijden van bezuinigingen, waar mensen eerder aan de kant worden geschoven omdat ze te duur zouden zijn.

Ook maakt hij elke keer weer afspraken over de beloning voor het werk dat ze doen. Het wonderlijke is dat hij met elke groep tot dezelfde afspraak komt. Ze krijgen het loon dat genoeg is om één dag een gezin te kunnen onderhouden. Hij geeft dus geen overdadig loon. Met die van het eerste uur komt hij hetzelfde loon overeen als die met het laatste uur. Werk mag beloond worden. Je kan je afvragen: had hij niet een wat ruimer loon kunnen toezeggen?

Headhunters?

De eigenaar gaat op zoek naar arbeiders. Dat is natuurlijk nog steeds zo. Er zijn genoeg vacatures te vinden in de krant, op LinkedIn, op het internet, in vakbladen, in de computers van het UWV, enzovoorts. Alleen wij komen geen dagloon meer overeen, maar een salaris voor de maand. We zoeken een goede arbeidsovereenkomst, die moet passen in het recht dat in de wet is vastgelegd. Soms zijn er mensen die jou zoeken om een vacature in te vullen. Dat is een eer dat ze jou zoeken. Maar je bent vaak niet de enige.

Wat is een gunst?

De eigenaar houdt er een eigenaardig beloningssysteem op na. Hij rekent niet in uurloon maar in dagloon. Hij kijkt niet of iemand de hele dag of slechts één uur heeft gewerkt. Dat wekt de jaloezie op bij de werkers van het eerste uur. Wat is dat nu? Hebben wij niet recht op meer loon dan de anderen? Ik vermoed dat deze jaloezie er op elke werkvloer. Niet omdat we een solidair gelijk loon willen, maar omdat er een systeem is waarin de een meer en soms veel meer verdient dan een ander. Als mensen die schoonmaken onmisbaar zijn, waarom krijgen ze dan niet hetzelfde of meer dan een directeur die niemand mist als hij/zij er een dag niet is.

We kunnen nog eens nadenken over hoe anders het is in het Rijk van de hemelen. Die eigenaar kijkt anders naar mensen. Geef ons ons dagelijks brood, bidden wij. Deze eigenaar zorgt dat er elke dag brood is genoeg voor die dag. Lees het verhaal over het manna nog eens. Zie Exodus 16. Ook daar geeft God eten voor elke dag.

Vakbond en werkgever

Een andere vraag: hoe reageren vakbonden op het handelen van deze werkgever? Zouden ze zijn handelswijze accepteren? Of juist niet? Hoewel vakbonden solidariteit hoog in het vaandel hebben, vraag ik me af wat een vakbondsleider zou zeggen op het eind van die dag in de wijngaard?

Stel je voor dat elke werkgever dit voorbeeld uit het evangelie zou volgen. Een werkgever die alleen maar goed wil doen. Kunnen we ons voorstellen wat er dan gebeurt? Ik ben benieuwd.

‘Laudato Si’ en ‘Fratelli tutti’ en de diaconie van de kerk

Jozef Wissink is oud hoogleraar systematische theologie

Paus Franciscus heeft in zijn encyclieken ‘Laudato Si’ en ‘Fratelli tutti’ steeds de twee kanten van de zending van de kerk benadrukt: God liefhebben en de naaste als jezelf.

De eerste kant is, dat de kerk er is om het geloof te verkondigen in God en in wat Hij in Jezus voor ons doet, en om de mensen uit te nodigen dat geloof te aanvaarden, te vieren en te beleven. De tweede kant is, dat de kerk geroepen is om in deze wereld van dienst te zijn, opdat ze een humanere wereld wordt, een barmhartiger en rechtvaardiger samenleving. De kerk is geroepen tot evangelisatie, het uitnodigen van mensen tot geloof, hoop en liefde en ze is geroepen tot diaconie en caritaswerk, opdat het met name de mensen in nood beter gaat.

‘Laudato Si’ en het werk van de diaconale groepen

De encycliek ‘Laudato Si’ heeft de groene kwestie van de klimaat- en milieucrisis als centraal thema. Dat kan meteen de vraag oproepen wat een PCI er mee moet. Mag je armengeld steken in de verduurzaming van de kerkgebouwen van de parochie? Bij zo’n vraag zou je te snel de groene kwestie als een los probleem benaderen. Paus Franciscus koppelt de kwestie van het milieu en het klimaat

direct aan de kwestie van de verhoudingen tussen arm en rijk op onze aarde en in onze landen. De paus spreekt over een ‘integrale ecologie’ en bedoelt daarmee, dat we de vragen rondom ecologie niet moeten

beperken tot de ecologie van de aarde en de planten- en dierenwereld. Er is ook sprake van een ecologie van de mensenmaat en een ecologie van het maatschappelijk leven. De problemen met het klimaat en met de aantasting van de duurzaamheid

van onze aarde komen voort uit dezelfde oorzaken, die ook de groeiende armoede van mensen in de Derde Wereld veroorzaken. Trouwens ook bij ons. Waar het financiële kapitalisme heerst, waar de aandeelhouders de grootste macht hebben, gaat het om winst op de korte termijn en die winst wordt

belangrijker dan menselijke en dierlijke en plantaardige medeschepselen. Natuur is dan belangrijk slechts voor zover ze nut heeft voor de markt. Naast de natuur zijn ook de armen de eerste slachtoffers van dit systeem. De groene kwestie is geen losse kwestie.

Integrale ecologie

Van belang voor ons is hetgeen de paus zegt over de integrale ecologie. Het gaat over de gelovige en spirituele motivatie voor de inzet voor een gezondere aarde en samenleving. Als eerste gaat de paus in op de verhouding

tussen de mens en de rest van de kosmos. Hij probeert daarin twee extreme posities te vermijden. De ene positie maakt de mens soms kleiner dan hij of zij is. De mens wordt gereduceerd tot het dierlijke en is dan gewoon een onderdeel van het proces van eten en gegeten worden. De paus zegt dat de mens apart is. We zijn gemaakt naar Gods beeld en gelijkenis. Wij kunnen nadenken en dan kiezen en juist daarom hebben wij een verantwoordelijkheid voor de andere schepselen. Die verantwoordelijkheid mogen we niet delegeren aan de andere dierlijke wezens. De tweede positie maakt de mens tot het centrum van de wereld, voor wiens gebruik de rest van de aarde bestemd is. God heeft ook de andere schepselen gewild en niet alleen voor het nut van de mensen. Als je dat zegt, maak je de mens tot het centrale en laat je de mens de plaats van God innemen.

Als tweede wijst de paus op de enorme verwevenheid van het menselijke bestaan met de aardse omgeving. In *'Laudato Si'* nr. 84 betreft hij dat zelfs op het geloofsleven van de mens. Ook ons geloven is door en door aards. De paus zegt dat het vriendschapsverhaal van ieder mens met God verloopt in een geografische ruimte, die daardoor juist tot een persoonlijk teken wordt voor ieder. Hij noemt als voorbeeld dat ieder mens in zijn gedachten wel plaatsen heeft, waaraan de herinneringen hem of haar deugd doen. Hij noemt de bergen, waartussen iemand geboren is, de rivier waaruit je als kind dronk, het plein waarop je als kind speelde. Dat zijn plaatsen, die voor de gelovige iets van Gods goedheid spiegelen, die als het ware sacramentele betekenis hebben voor de persoon aan wie deze plek en deze herinnering gegeven is. Hebt u ook zo'n plek, waar u van denkt: dat

zijn aardkluiten aan mijn geloof? *'Laudato Si'* slaagt er in het groene vertoog boven het niveau van technische oplossingen en morele plichten uit te tillen, juist door de gelovige snaar te bespelen en de spirituele dimensie op te roepen. Het beste motief om onze aarde te willen behoeden en bewaren is dat we van haar zijn gaan houden. Er gaat iets wezenlijks verloren, wanneer we geen zorg dragen voor plekken, waar mensen met dankbaarheid aan terug denken. Waar de stilte van het bos verloren gaat, waar in een wijk geen fijne speelplek is, daar lijdt een mens schade. Misschien dat daar geloven bijna onmogelijk wordt

gemaakt. Ook dat is nood en kan dus zorg en aandacht vereisen van diaconie en caritas.

Verduurzamen door arm en rijk

In Nederland nemen huiseigenaren momenteel de meeste initiatieven voor het verduurzamen van huizen, die graag de aarde helpen bewaren en tegelijk graag op de energierekening besparen. Juist de mensen in armere wijken blijven met de ellende zitten. Als er echt iets aan hun wijken verbeterd wordt, nemen de huren zo hoog toe, dat de armen zelf moeten verhuizen. Bovendien worden zelfs de slechtere huizen te duur voor de armen, omdat de energieprijzen zo geweldig stijgen. Dat laatste is zo'n directe nood, die al meteen de aandacht vraagt

van caritas en diaconie. Maar vraagt deze situatie niet ook om grotere initiatieven? Ik was verrast door het nieuws in mei dat minister De Jonge een wet voorbereidt, die de verhuurder gaat dwingen om te zorgen dat de panden die zij verhuren minstens niveau D van energiezuinigheid halen. De vraag is, of het echt de armen zal helpen, als daarna de huren weer stijgen. Misschien moeten alle caritas- en diaconie-instellingen er eens over

denken, of er niet een bank opgericht kan worden, die weer woningbouwcorporaties zou kunnen oprichten en oudere corporaties, die hun oorsprongen weer actief tot gelding willen brengen, zou kunnen helpen, zodat er weer sociale woningbouw zou kunnen komen, waar onze armen echt wat aan hebben. Dat kun je niet aan de markt over laten, want die heeft per definitie geen plaats voor mensen zonder geld. Natuurlijk is dat een veel te grote vraag voor plaatselijke caritas of diaconie, maar ergens moet er een keer iets beginnen.

'Fratelli Tutti' en de diaconie van de kerk

In *'Fratelli Tutti'* houdt paus Franciscus een pleidooi voor het herstel van de visie op de mensheid als een broeder- en zusterschap. De achtergrond is, dat de politieke arena in onze wereld in groeiende mate beheerst wordt door het neoliberalisme en het populisme. In beide wereldvisies wordt de ware relatie tussen persoon en gemeenschap niet gezien. In het liberalisme is de mens vooral een individu, dat zoveel mogelijk vrijheid voor ieder apart wil, maar dit liberalisme heeft er geen oog voor dat iedere persoon geroepen is tot broederlijk en zusterlijk samenleven en tot solidariteit met iedere mens in nood. Als ieder voor zich leeft, wordt er geleefd op kosten van de arme (en van onze aarde). Het populisme is volgens de paus een reactie op het feit dat onze samenleving steeds ingewikkelder wordt: vanwege de individualisering, vanwege de globalisering, vanwege onze economische en culturele systemen.

Daarom wil men terug naar de tijd dat alles nog eenvoudig was. Daarmee dreigt men een bepaalde cultuurfase te idealiseren en sluit men het eigen volk op in dat geïdealiseerde verleden. Dat verleden wordt een afgod, die

de vrijheid van personen verstikt en tot nieuwe vormen van dictatuur leidt.

Persoonlijk en universeel

Spreken over universele broederschap klinkt al snel idealistisch en kan een abstracte moraal blijven. Paus Franciscus probeert de twee polen van enerzijds het concrete en persoonlijke tegenover anderzijds het gemeenschappelijke en het universele te verbinden. Hij aanvaardt

dat het concrete altijd het startpunt is. In een concrete familie vindt een mens een thuis en leert hij of zij liefhebben. Tegelijk is die mens geroepen open te staan voor liefde voor mensen buiten de eigen familie, het eigen dorp, het eigen volk. Echte liefde gaat altijd grenzen over, tot ze universele liefde

geworden is. Daarom wil de paus bijvoorbeeld de liefde voor het eigen volk niet veroordelen. Die kan juist de basis zijn om andere volken ook het goede te gunnen en er in vriendschap mee te leven. De liefde voor het eigen volk hoeft niet in een eng nationalisme te ontaarden. Ieder mens is als persoon geroepen zich te wenden tot een ander en te horen wat de ander beweegt.

De paus maakt door het gebruik van de metafoor van broeder- en zusterschap helder, dat in de solidariteit met de ander het relationele voorop staat. Voor onze diaconale taken betekent dat een waarschuwing tegen een eenzijdig denken in termen van problemen en oplossingen. Als de

ontmoeting niet voorop staat, gebeurt het maar al te vaak, dat het probleem is opgelost en de patiënt is overleden. Hulp aan een mens zonder ontmoeting is eigenlijk een belediging. Dat geldt voor de diaconie en caritas, het

“Vanuit welke opdracht of motivatie help je mensen?”

Het diaconaal interview is met **Karin Bornhijm** en **Jeroen Goosen**, die beiden sinds februari 2022 parttime voor één jaar actief zijn als medewerker diaconie en caritas Bisdom 's-Hertogenbosch. Ze haken bij elkaar aan, maken elkaars zinnen af. Zo is het een verhaal geworden van twee stemmen.

geldt zelfs voor de ambtenaren aan het loket van sociale zaken. Ook daar zouden de zaken vlotter verlopen, als er meer tijd was voor aandacht en zelfs voor een kletspraatje. De drang tot efficiëntie vermindert de effectiviteit. Andersom: als er problemen zijn en ze kunnen worden opgelost, dan zou het natuurlijk onzin zijn om alleen maar de relatie te onderhouden en de oplossing te vergeten. Ik pleit tegen eenzijdigheid.

Omgang met vluchtelingen

Hetzelfde punt zien wij bij het spreken van de paus over de omgang met vluchtelingen. U kent ongetwijfeld het programma 'Share the journey', dat vanuit het Vaticaan wereldwijd in gang is gezet. Daar wordt in vier stappen neergezet wat de basiselementen zijn van de goede omgang met vluchtelingen. De eerste stap is: welkom heten en luisteren. De tweede stap is: beschermen. De derde stap is: stimuleren dat de vluchteling zich kan ontplooiën. De vierde stap is integratie. Dat laatste is niet bedoeld als dat de vluchteling zich moet aanpassen, maar dat we ons aan elkaar aanpassen, dat we elkaar verrijken. Dus opnieuw: de eerste stap is luisteren en de laatste stap is blijven luisteren. Daar zijn we nooit klaar mee.

Diaconie en politiek

De paus besteedt vanuit het thema van menselijkheid als broederschap aparte aandacht aan de wereld van de politiek. De paus waarschuwt tegen minachting voor het politieke ambacht. Hij pleit ervoor, dat het zoeken naar wat het beste is voor onze samenlevingen, het centrale thema wordt van het politieke debat en dat het debat open gevoerd wordt, zodat het een voortdurende uitnodiging is aan alle partijen om de echte problemen aan te vatten. Er moet niet gestreefd worden naar successen op korte termijn. Het gaat om onze planeet en om rechtvaardigheid voor de mensen aan de onderkant. Wat bijvoorbeeld Pieter Omzigt

en Renske Leyten gedaan hebben en nog doen voor de slachtoffers van de toeslagaffaire is politiek, zoals politiek bedoeld is. Ik denk, dat diaconie en caritas zich van de politieke dimensie van wat ze doen, bewust moeten zijn, al gaat het er niet om dat wij de partijpolitieke twisten herhalen. Wel mogen we er regeringen en politieke partijen op wijzen, dat de armoedeproblematiek toeneemt en dat die zal blijven toenemen, wanneer we met de huidige aanpak verder gaan. Dat noemen we de signaleerfunctie naar de politiek toe. De afgelopen decennia is er vanuit de Raad van Kerken in Nederland en vanuit het Officium Caritatis (voorheen het Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad) met

regelmaat een onderzoek gedaan naar hoeveel geld en menskracht PCI's en diaconieën hebben gestoken in hulp aan mensen in nood. Het Armoedeonderzoek werd altijd aan de staatssecretaris van Sociale Zaken aangeboden, om een signaal te geven aan de overheid. Dat signaal hield de afgelopen decennia in, dat de armoede groeide en voor mensen aan de onderkant het leven steeds complexer werd. Het vervolg kan zijn, dat men contact opneemt met mensen uit de politiek, die bondgenoot van de mensen in nood zijn of zouden kunnen worden. In het werk voor mensen met problematische schulden gebeurt dat al stelselmatig. En daar hoeft geen enkele partij bij te worden uitgesloten.

Bewerkte tekst van een inleiding, zoals gehouden op de diocesane impulsbijeenkomst 'Together We' van het Bisdom Rotterdam in Leiden op zaterdag 18 juni 2022.

De Werken van Barmhartigheid zijn gemaakt door Marijke A. Deege en staan naast het gemeentehuis van Ermelo. Zie verder: <https://vanberkelbeelden.pictures/beeldhouwers/a-i/marijke-a-deege/de-zeven-werken-van-barmhartigheid/>

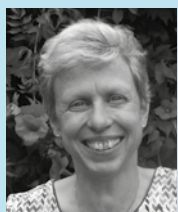
Jeroen en Karin: “Een duobaan vervullen heeft voordelen. Je kunt samen delen, overleggen, brainstormen en inhoud uitwisselen. We kunnen elkaars vaardigheden en competenties aanvullen en benutten. We werken nu allebei parttime in de wereld en parttime in de kerk. We kunnen van twee werelden ervaringen inbrengen en opdoen.” In de zorg bijvoorbeeld ziet Jeroen dat mensen buiten de boot vallen. “Diaconie is zien welke er vraagstukken zijn en dan kijken wat we als gelovigen of als kerk kunnen doen. Vanuit het kruis gekeken is dat is onze opdracht. Omdat we in de maatschappelijke context actief zijn, weten we ook gemakkelijker wegen te vinden. De drempels zijn lager en ons netwerk is groter dan dat als we alleen in de kerk actief zouden zijn. We bundelen het goede uit de wereld met het goede uit de kerk.”

Toekomst gericht aan het werk

“Tijdens de sollicitatieperiode hebben we goed nagedacht over diaconie en caritas in de toekomst. De volkskerk van weleer is kleiner, de werkgroepen zijn kleiner, Parochiële Caritas Instellingen (PCI'en) hebben vaak een kleine activiteit. Daarom is besloten om als duo eerst met een contract voor één jaar aan de slag te gaan. Dit gaf ons ruimte om de plek van de diaconie in het bisdom te onderzoeken en wat überhaupt de toekomst van de diaconie zou kunnen zijn. Als snel merkten we dat geïnvesteerd moet worden in de relatie met

de PCI'en. We willen mensen vinden en bij elkaar brengen. In de samenleving zie je dat veel mensen bereid zijn om bij een nood in actie te komen, hulp te bieden, geld te organiseren. Dat is vaak ad hoc en niet kerkelijk gefundeerd of gelovig gegrond, maar kan wel vanuit de kerk worden gefaciliteerd, zodat de hulp duurzamer wordt. Je zag tijdens de corona tijd heel veel persoonlijke initiatieven van mensen, uit allerlei groepen en afkomsten. Nu met de oorlog in Oekraïne en de

Karin Bornhijm OP (1966) groeit op in Amsterdam en is een als van de weinige jongeren actief in de kerk. In Taizé ontmoet zij veel andere gelovige jongeren. Ze studeert aan de Bibliotheek Academie in Amsterdam en krijgt in 1988 een baan bij de bibliotheek Erasmus Universiteit in Rotterdam. In 1998 wordt ze informatiemanager bij Rijkswaterstaat. Sinds 2021 is zij in deeltijd CIO-adviseur bij Ministerie Volksgezondheid Welzijn Sport (VWS) in Den Haag. Ze is actief bij de lokale Dominicusparochie en legt in 2000 haar professe af als lekenDominicaan. In 2014 begint zij haar theologiestudie aan de Tilburg School of Catholic Theology (TST) en zes jaar later behaalt ze in coronatijd in Leuven haar Master. Sinds februari 2022 gaat zij parttime aan de slag als medewerker diaconie voor het Bisdom 's-Hertogenbosch.

vluchtelingen zie je hetzelfde. Tegelijk is een verbinding tussen samenleving en kerk nodig. Waartoe zijn we geroepen? Waarom helpen mensen? Vanuit welke opdracht of motivatie doe je dat? Wat zegt dit vanuit de samenleving, de wereld over diaconie, geloof en kerk? Wat zegt dat over diaconie en kerk en de verbinding met de samenleving? We zijn vanuit deze achtergronden aan het werk gegaan. We onderzoeken en kijken dus wat er aan diaconie en caritas gebeurt, wat mogelijk is en wat kan plaatsvinden in de toekomst. En over een jaar kijken we waar we staan.”

Gewoon doordoen is onvoldoende

“Ons is ook duidelijk dat het voorzetten van de huidige activiteiten van diaconie en caritas een aflopende zaak is. Naar het zich nu laat aanzien hebben we over een paar jaar niet meer de menskracht, gebouwen en financiële middelen. Johan Cruyff zei ooit: “Als je altijd blijft doen wat je deed, krijg je wat je kreeg.” Deze uitspraak heeft Jeroen en Karin aan het denken gezet: kan het ook anders? “Het gaat om verandering. We voeren nu gesprek met parochies, caritas bestuurders, priesters, diakens over diaconie en caritas over wat er wel en niet

Jeroen Goosen (1963) groeit op in Kampen. Hij volgt de Middelbare Detail Handelschool in Zwolle. Hij is jong getrouwd en ouder van vier kinderen. Hij gaat werken bij Albert Heijn en studeert daarnaast commerciële economie. Hij wordt bij Schuitema C 1000 winkelbegeleider. Daarna accountmanager bij Cela Vita aardappelen en actief als commercieel eindverantwoordelijk in de Zuivelindustrie in Groningen en Friesland, binnen de ICT, en bij Campina Melkunie. In 2001 neemt Jeroen ontslag bij Campina en begint een eigen bedrijf als adviseur. Het zijn zes jaar van zoeken, en de weg vinden. Belangrijk wordt het projectleiderschap voor de Wereld Jongeren Dagen 2008 in Australië. Hier komen al zijn ervaringen samen en wordt de reis in 1999 naar Rome concreet, waar hij daadwerkelijk ervaart dat hemel en aarde elkaar kunnen raken. Intussen heeft hij ruim tien jaar ervaring opgedaan als vrijwilliger in het vluchtelingenwerk, in de ouderraad van de school van de kinderen, het diaconaal bestuur en binnen de vormsel catechese. Na de WJD wordt hij directeur van het Katholiek Nieuwsblad. Vanaf augustus 2013 is hij directeur van Mensen met een Missie tot eind 2016. Hij heeft in 2017 een onderzoek verricht naar de mogelijkheid van een Pelgrimshuis voor de Vereniging Nationale Bedevaart dat helaas niet kon worden gerealiseerd. Daarna is hij deels mantelzorger van zijn ouders en deels interimmanager zorg voor geestelijk getraumatiseerde jongeren. In 2019 is hij projectleider voor de WJD in Panama voor de Vereniging Nationale Bedevaart. In 2017 studeert hij theologie bij Hogeschool Fontys met accent op geestelijke begeleiding en rond dit traject af in 2020 met een studie als stervensbegeleider. Vanaf 2020 wordt hij parttime directeur bestuurder bij een zorgcoöperatie in Rosmalen, die actief is met begeleid wonen. Vanaf februari 2022 is hij parttime werkzaam als medewerker diaconie voor het Bisdom 's-Hertogenbosch.

gebeurt. Over hoe de mensen naar hun eigen omgeving kijken. Over de rol die ze daar mogen spelen, mogen dienen. Vanuit de kerkelijke opdracht en zending die er vandaag en morgen is.” Daarnaast heeft het duo een literatuuronderzoek gedaan, want het wiel hoeft niet opnieuw te worden uitgevonden en de protestantse kerk is sterker in de diaconie. “Daar kunnen van leren!”

Bezint eer je begint

“Zo zijn we op het instrument van de Diaconale Monitor gestoten, die door parochies en bij PCF'en gebruikt kan worden om te reflecteren op diaconie en om de diaconie realistisch tot ontwikkeling te brengen. Met de Diaconale Monitor maak je een blauwdruk van je organisatie, je omgeving, je kennis, je competentie en vaardigheden en wat er in jouw omgeving aan nood is. Daarna kun je kiezen wat je wel en niet kan doen. We zien nu veel dat mensen actief

“Tegelijk is een verbinding tussen samenleving en kerk nodig”

zijn en best veel doen in de parochie. Rond diaconie en caritas doen ook allerlei mensen iets. Maar er is geen overzicht van het werk, geen profiel, geen zicht op de structuur. Zo is het ook lastig om nieuwe mensen erbij te vragen. Als je die dan in de valkuil laat trappen van steeds meer taken, dan wordt het al gauw te veel. Er is een proces op gang om te groeien naar grotere parochies, grotere caritas instellingen, minder kerken en gebouwen. Hoe voorkom je dat mensen op een eiland terecht komen of overbelast raken? Hoe bouw je gezonde netwerken? De Diaconale Monitor kan een goed middel, een instrument, zijn om hier zicht op te krijgen, antwoorden te vinden en een begaanbare weg te banen. De gemiddelde plaatselijke kerk is in de oriëntatie verlegen om deel te zijn van de grote katholieke wereldkerk. Daarnaast is er ook best een verlegenheid in het samenwerken met andere kerken. We denken dat er bovendien veel te winnen is met bondgenoten door te kijken naar

wat andere katholieke organisaties doen, zoals de Vincentiusverenigingen, het werk van de Zonnebloem, vakbeweging, vrouwenbeweging, boeren en plattelanders. Wat kunnen we samen doen is toch een belangrijke vraag. Zeker op het terrein van diaconie en caritas zijn daar al goede initiatieven op ontwikkeld, zoals de voedselbank, inloophuizen, Schuldhulpmaatje, vluchtelingenopvang, ruilwinkels, enzovoorts.”

Een zoektocht met uitdaging

“Er gebeurt best veel en ook veel goeds, maar we zijn als kerk niet zo goed om dit ook naar buiten toe te communiceren. Vooral diaconaal kent het ‘doen’ amper een vertelling. We helpen mensen in nood, lenigen noden, maar communiceren nauwelijks wat we doen. Je kunt bijvoorbeeld heel diaconaal actief zijn met vluchtelingen en

vluchtelingenwerk zonder dat amper iemand daar iets over weet. Dat communiceren vinden we blijkbaar lastig. We hebben de seculiere wereld de rol van de kerk laten overnemen en we hebben ons als kerk teruggetrokken in een kleine ruimte die over is. Nog even zo door doen en de kerk is over tien jaar niet relevant meer.”

“We hebben als duo natuurlijk dé ultieme oplossing niet in bezit, noch het heilig wonder van dat regelen we wel even. We kunnen ook niet qua capaciteit volop de boer op in de parochies en caritas instellingen; ook wij moeten kiezen. Bovendien: diaconie en caritas moeten lokaal gebeuren, vanuit een houding van zien, oordelen en handelen. Wij willen de diaconale houding en motivatie versterken. We willen kijken met de blik die Jezus heeft gehad om te zien wat aan Hem voorbij trok. Daar stil bij staan, nood zien en handelen, daar gaat het om.”

“In het kader van het versterken van de diaconale houding en motivatie bereiden

we momenteel een Inspiratieavond voor ten behoeve van de PCI-besturen, waar ook de Diaconale Monitor aan de orde komt. Daarnaast doen we mee met de Laudato Si' Alliantie en de campagne 'Together We' van Caritas Internationalis. Deze campagne stimuleert het zoeken naar nieuwe vormen van solidariteit als antwoord op de klimaat- en armoedecrisis. Als bisdom 's-Hertogenbosch doen we hieraan mee met een noven die uitloopt op de Werelddag van de Armen op 13 november. Daar is meer dan genoeg voor te doen. We gaan evolutionair op weg naar morgen: we hebben geen masterplan of een model, waarlangs we kunnen werken. Het is het werk van mensen in parochies en vanuit caritas instellingen; een zoektocht met uitdaging."

Diaconie is overal nodig

"Volgend jaar wordt een zwaar jaar met veel mensen in financiële nood; dat is nu al een zekerheid. Veel huishoudens met een laag inkomen hebben het nu al zwaar. Energiearmoede is een nieuwe actuele nood. Ondanks de maatregelen van de overheid zijn er veel huishoudens die meer uitgaven dan inkomsten hebben. Vroegsignalering is belangrijk, vooral bij oudere mensen. Het is van belang dat diaconie en caritas samenwerken met andere organisaties en met de lokale overheid. We kunnen als katholieke kerk meer doen, dan we nu doen. In deze tijd is ook een sterke vakbeweging nodig, die de belangen van de mensen verdedigt."

Activiteiten

"Momenteel vindt een oecumenisch kerkelijk Armoedeonderzoek plaats. Dit onderzoek wordt eens in de drie jaar uitgevoerd en vanuit het Officium Caritatis (het landelijk overlegorgaan van de diocesane stafmedewerkers voor de Caritas) doen we mee in de begeleidingsgroep. Het onderzoek bestaat uit een combinatie van een vragenlijst met een kwalitatief onderzoek

en brengt in kaart wat het aandeel van de kerken is in de bestrijding van armoede. Het onderzoek wordt eind december opgeleverd en begin volgend jaar komt een landelijke conferentie over armoede. Samen met de scribe van de PKN overhandigt bisschop De Korte het onderzoek aan Carola Schouten, de minister van Armoede."

"Tot slot werken we aan het eind van ons jaar ook aan een notitie over diaconie en caritas ter bespreking in de bisdomstaf met als grote lijn wat is er en hoe verder. De encyclieken 'Laudato Si' en 'Fratello tutti' zijn grote diaconale inspiratiebronnen. Er is een bescheiden omgang mee en daar willen we bij aansluiten. Het is een uitdaging om

de diaconale grondhouding naar schepping en mensen toe als kerk waar te maken. Daar is ten eerste oefening voor

nodig. En vervolgens te kiezen wat onze rol kan zijn in lokale kerk en samenleving. De geschiedenis van diaconie en caritas leert dat er telkens nieuwe accenten worden gezet. Wat vraagt deze tijd? Wat is onze rol? Wat is ons antwoord? Hoe kun je pelgrim zijn, samen optrekken, verdiepen, uitdrukken in activiteiten. Het gaat dat de gemeenschappen die inspiratie in het zicht hebben en houden. Er komen grote transformaties op de kerk af en in de samenleving is van alles gaande. Je kunt niet verwachten dat pastores, parochies, PCI'en daar meteen zicht op hebben. Het heeft tijd nodig. Diaconie appelleert aan goed doen. Caritas appelleert aan liefde doen. Diaconie en caritas zijn allebei verbonden met het hart."

"Vooral diaconaal kent het 'doen' amper een vertelling"

Tekst en foto's zijn van Hub Crijns
<https://www.bisdomdenbosch.nl/leef-je-geloof/solidariteit-naastliefde-beleven/>

Als parochie in contact met Oekrainers

Hans Oldenhof is lid van de redactie 'Diakonie & Parochie'

Binnen Oekraïne zijn 6,6 miljoen mensen door het oorlogsgeweld ontheemd. Zo'n zes miljoen mensen zijn naar het buitenland gevlucht, met name vrouwen en kinderen. De meesten worden opgevangen in Polen.

In oktober van dit jaar waren er ruim 81.000 in ons land. Zij krijgen een tijdelijke verblijfsvergunning en mogen werken. In Nederland zijn er parochies, die op een of andere manier hulp en ondersteuning bieden aan deze vluchtelingen. Het gaat dan meestal om het bieden van huisvesting in een pand dat eigendom is van de parochie. Vrijwilligers van de parochie ondersteunen de bewoners bij het wegwijs raken in de omgeving. Zo herbergt de pastorie van Bunnik een oma, een dochter en een kleindochter. In de parochie van de Twaalf Apostelen in de Achterhoek woont een gezin in een pand van de kerk in Drempt.

Kerken zijn actief

In de Protestantse Kerk Nederland (PKN) zijn de opvangplekken talrijker en is de financiële steun voor de opvang in Oekraïne zelf groter. Dat heeft vooral te maken met het feit dat deze kerk landelijk is en dat de diaconale organisatie daarvan, Kerk in Actie, plaatselijk veel gezag heeft, een groot internationaal netwerk heeft en slagvaardig is door zijn ervaren personeel. Onze kerk telt zeven autonome bisdommen en landelijke organen, zoals het Officium Caritatis, zijn geen werkorganisaties maar overlegstructuren. De diocesane diaconale werkers hebben

meer een ondersteunende dan een initiërende rol. Ook in onze kerk gebeurt van alles. Een voorbeeld is Beuningen in Gelderland, dat onder het bisdom 's-Hertogenbosch valt.

Mater Eleousa Icoon [Foto: Parochie Johannes XXIII Beuningen]

H. Johannes XXIII parochie Beuningen

De parochie van de heilige Johannes XXIII omvat vier geloofsgemeenschappen, waarvan die van Beuningen met zijn Corneliuskerk de grootste is. De parochie lijkt op veel andere. Twee van de vier kerken zijn gesloten. De opbrengst van de actie Kerkbalans is laag: € 70.000 per jaar met zo'n 14.000 ingeschreven

parochianen, waarvan de gemiddelde leeftijd stijgt. De houding van veel katholieken is consumptief. De parochie is niet naar binnen gekeerd en heerst er geen houding van "wie is de laatste die het licht uit doet?"

Dat is te danken aan een duidelijk beleid, dat door het pastoraal team (de 61-jarige pastoor Ruud Roefs en de 43-jarige diaken Roman Gruijters) en het bestuur en het vrijwilligerskader gedragen wordt. Toen er een naam moest komen voor de gefuseerde gemeenschappen, werd bewust voor paus Johannes XXIII gekozen, omdat hij deze de kerk 'bij de tijd' heeft gebracht, de naar binnen gekeerdheid doorbrak en stelde dat niet alleen de priester, maar heel het volk Gods drager is van het kerkelijk leven. Hij zette door het Tweede Vaticaanse Concilie een proces in gang, waar paus Franciscus op voort bouwt.

Open gastvrije parochie

Het duidelijkste voorbeeld is dat de Corneliuskerk overdag altijd open is en dat er achterin een tafel met stoelen staat waar vrijwilligers koffie en thee schenken. Men wil een open en gastvrije kerk zijn. Deze vorm werkt: er komen veel mensen van alle leeftijden over de vloer, juist mensen die je in de zondagsviering niet ziet. Eenmaal in de maand is er op de tweede dinsdag een uitgebreide lunch 'Samen aan tafel' voor alleenstaanden, waar gemiddeld twintig mensen aan deelnemen. Een deel van het liturgisch aanbod heeft een duidelijk diaconaal karakter. Zo zijn er, op initiatief van Zorgcentrum Aldesteeg, seniorenvieringen en speciale vieringen voor dementerenden, waar vijftig tot zeventig mensen aan deelnemen. Met de PKN wordt voedsel ingezameld voor de Voedselbank, waarbij de Corneliuskerk het inzamelingspunt is.

Oekraïners en icoon

Tegenover de kerk is door de gemeente een klein huizenpark opgetrokken met veertig chaletjes, waar nu Oekraïners gehuisvest zijn. Zij lopen regelmatig binnen in de kerk. De parochie heeft enige tijd geleden door een vluchteling uit Georgië een Maria-icoon laten maken. Het is de Mater Eleousa, de moeder van ontferming. Deze icoon is in het bijzijn van o.a. een tiental Oekraïners op 24 september jl. door een Oekraïense priester plechtig gewijd. De regionale krant gaf een uitgebreid bericht. Bij deze icoon komen de overburen regelmatig bidden. Een tijd geleden kregen alle bewoners namens de gezamenlijke kerken een bloemenboekje. Binnenkort volgt een mandje met streekproducten en een kaart met de tekst "Welkom in onze buurt". De bewoners worden actief uitgenodigd voor oecumenische activiteiten, zoals rond kerstmis voor de verbeelding van het kerstverhaal door zandkunstenaar Immanuel Boie.

Vrijwilligers dragen activiteiten

De pastoor en de diaken benaderen actief

Pastor Ruud Roefs bij de icoon
[Fotograaf: Roman Gruijters]

mensen voor de activiteiten. Initiatieven nemen en mensen vinden kost hen veel tijd. Zij vinden dat de activiteiten eigenlijk niet van hen afhankelijk moeten zijn. Node wordt een diaconale werkgroep met een coördinator gemist. Er is wel een PCI, maar die richt zich vooral op individuele noodhulp en het steunen van projecten, niet op het initiëren en dragen ervan. Bij de PKN gaat dat anders: de dominee hoeft er niet

aan te trekken; wat moet gebeuren wordt door vrijwilligers opgepakt. In de parochie heeft dat ook te maken met de mentaliteit. De pastoor hoort vaak mensen zeggen: "Ik geloof, maar", en niet "Ik geloof, dus". De parochie werkt samen met die in Nuenen; daar is de coördinatie van de diaconie beter georganiseerd. De pastores in Beuningen beseffen dat hoe dan ook veel af blijft hangen van wat zij zelf uitstralen. Als je goede ideeën hebt en laat zien dat je erin gelooft, dan krijg je mensen mee. Wat dat betreft maken zij zich zorgen over een deel van de jonge priesters. Sommigen van hen verlangen terug naar vroeger en naar de Tridentijnse Mis. Want in hun ogen was vroeger alles beter. Maar zij kennen dat verleden niet uit eigen ervaring. Pastoor Roefs is ook voor een goed verzorgde liturgie. Juist in de tijd vóór het Concilie stond de kerk midden in de maatschappij. Gods aanwezigheid werd niet alleen ervaren in de liturgie, maar ook in het dagelijks leven en in de maatschappelijke inzet. Juist de wisselwerking hiertussen maakte dat de liturgie niet in de lucht hing, maar geworteld was in het leven van de mensen. Dat kan ook nu. Voor het pastorale team is daarom een verkrampde houding naar de wereld de dood in de pot voor de kerk. Juist een open hand, en oog voor de noden van nu, maken het mogelijk om in te gaan op de roepstem van God.

www.kerkinactie.nl
<https://www.johannesxxiii.nl/>

"Hongerigen voeden en naakten kleden"

Voedsel- en Kledingactie Hengelo

Herman Agterhoek

Op zaterdag 16 oktober 2021 vond in de geloofsgemeenschappen van de Goede Herder parochie en bij de Syrisch Orthodoxe kerk in Hengelo voor het eerst een gecombineerde inzamelingsactie plaats voor voeding en kleding.

De jaarlijkse najaar SAM kledinginzameling en de voedselinzameling ten behoeve van de Voedselbank Midden Twente zijn gecombineerd. Ben Bokseveld van de Caritas van de Goede Herder parochie en Han Eulderink van de Voedselbank doen het verhaal.

Actie rond voedsel en kleding

In de kerken zamelt men op speciale momenten in het jaar al langer voedsel in. Caritas doneert daarbij een gift. In coronatijd lagen dit soort activiteiten stil. De Caritas, die een nieuw bestuur heeft

en naamsbekendheid zoekt, bedacht deze gecombineerde actie. Zo hoopt ze toegankelijk te worden voor mensen die hulp nodig hebben, en de achterban wat te verbreden.

Voor de voedselinzameling benaderde men vrijwilligers van de geloofsgemeenschappen en jongeren uit het M25 project. Pastor Ria Doornbusch begeleidt hen. Zij lezen in het Evangelie volgens Mattheus, hoofdstuk 25, over concrete daden van barmhartigheid. Vervolgens gaan zij op zoek naar plekken waar mensen zijn die van hulp van anderen afhankelijk zijn. Deze actie biedt hen een concreet handvat om de 'hongerigen te voeden en de naakten te kleden'. "Dit soort acties werkt naar twee kanten", zegt Ben Bokseveld. "Zowel wie hulp nodig heeft, als wie dit werk financieel wil ondersteunen, weten je zo te vinden. Ze krijgen te zien wie je bent en wat je doet".

Soms leidt een vraag om ondersteuning er toe dat iemand toe geleid wordt naar een professionele hulporganisatie. Zo kon een gehandicapt iemand met de juiste hulp verhuizen van een flat zonder lift naar een aangepaste woning. En het begon allemaal met een vraag om financiële hulp voor

Giften van de Caritas aan de Voedselbank
[Fotograaf: Herman Agterhoek]

lichaamsverzorgingsmateriaal van haar tienerdochter.

De Caritas was al eerder actief op het gebied van Voedselacties. De huidige Voedselbank is zelfs uit de Caritas voortgekomen. De samenwerking bij deze inzamelingsactie is goed bevallen. Dat vraagt om een vervolg. Men wil dan weer een beroep doen op vrijwilligers uit de geloofsgemeenschappen en op jongeren.

Acties voor de Voedselbank

Tussen Sinterklaas en Kerstmis zamelt de Voedselbank bij enkele grote supermarkten voedsel in. Dat heeft hen de laatste keer meer dan 300 kratten voedsel opgeleverd. De Voedselbank is gehouden aan de (verscherpte) regelgeving rond het houden van voedsel. "Het streven is dat onze Voedselbank Midden Twente kwalitatief hoogwaardig voedsel verstrekt", zegt Han Eulderink. "Het is al een schande dat veel mensen op deze voorziening zijn aangewezen. Dan moeten wij zorgen dat ons aanbod zo goed mogelijk is."

"Deze actie is een diaconale actie omdat de kerken compassie tonen met wie door Jezus 'de minsten van de Mijnen' worden genoemd. Jong en oud zijn hierin actief. Men ontmoet en inspireert elkaar. Met name jonge mensen ontdekken hoe groot de armoede is in hun eigen stad. Dat is leerzaam en confronterend tegelijk." De Voedselbank ontvangt ongeveer de helft van wat men nodig heeft aan financiën van de drie omliggende gemeenten. De rest moet men zelf bij elkaar sprokkelen. Caritas ondersteunt het werk van de Voedselbank met een gift en met publiciteit. De laatste tijd komt een nieuwe groep 'klanten' naar de Voedselbank. In de coronacrisis hebben nogal wat mensen door verlies van werk, of sluiting van hun bedrijf een grote armoedeval gemaakt. Binnen korte tijd vielen ze terug naar bijstandsniveau. Dat was aanpassen, zowel financieel als sociaal.

Kerken en anderen doen mee

De Voedsel- en Kledingactie is hoofdzakelijk een actie van de R.K.

parochie de Goede Herder en de Syrisch Orthodoxe kerk. Een van r.k. basisscholen van Hengelo heeft een eigen inzamelingsactie gehouden. Nu zoekt men naar samenwerking met alle r.k. basisscholen. En de organisatoren willen op de basisscholen middels een project het bewustzijn van armoede vergroten. De Caritas heeft een vaste rubriek in het parochieblad 'De Samenloop'. Door deze en andere p.r. merkt men dat de bekendheid groeit. Zowel de Voedselbank als de parochie merken dat de vraag om hulp de laatste tijd sterk is toegenomen. Onder andere vanwege de sterk gestegen energie kosten staat velen het water aan de lippen. Ben Bokseveld en Han Eulderink zijn verrast door het enthousiasme en de inzet van de jonge mensen. Zo kwam een meisje op de fiets vanuit een omliggend dorp naar de kerk om te helpen bij de inzameling. Na afloop moest ze meteen weer weg omdat ze nog moest voetballen. Ook de manier waarop jongeren omgingen met de mensen die eten of kleding kwamen doneren heeft hen getroffen en ontroerd. Dat ging vol overgave en dankbaarheid.

Samenwerken loont

Deze actie is een aanrader. Vooral de samenwerking van de Caritas en de Voedselbank. Je betreft mensen bij de actie, zonder dat je ze meteen vastlegt. Je doet iets voor een ander, en dat doet ook iets met jezelf. Het is een wederkerig gebeuren. De Caritas wil de komende tijd inzetten op het bereiken en binden van een nieuw type vrijwilliger. Iemand die wel iets wil doen voor een betere wereld, maar zich niet direct voor langere tijd wil vastleggen. De p.r. rond de actie was goed. De regionale radio heeft er aandacht aan besteed evenals de regionale en plaatselijke pers. De p.r.-kanalen van de samenwerkende instanties zijn gebruikt.

<https://www.degoedeherderhengelo.nl/caritas/>

Fietsles in Wormer

Diaken pastor Nico Smit, actief in o.a. RK Parochie St. Eloy in Beverwijk/Wijk aan Zee

Wormer is een flink dorp aan de oostkant van de Zaan. Zeg niet dat het tot de gemeente Zaanstad behoort, want dit dorp wil zich zelfstandig weten.

Eenzelfde geluid hoor je in de andere kernen Wormerland, Jisp, Oostknollendam, Wijewormer en Neck van de gemeente Wormerland. Op de Dorpsstraat is de parochie van de H. Maria Magdalena gevestigd, een heilige die van oudsher aan meer parochies in de Zaanstreek haar naam verbonden had en heeft. In Wormer is een betrokken groep mensen in de caritas actief.

Parochiecentrum

In de ontmoetingsruimte van het parochiecentrum ('t Achterschip) komen warmte en gezelligheid je tegemoet: mensen zitten aan tafeltjes met elkaar te kletsen, vrijwilligers komen en gaan, die aan het klussen zijn in de kerk en de tuin, de koffie en de thee worden rijkelijk geschonken en het gonst van de bedrijvigheid. In een deel van 't Achterschip zit een groepje vrouwen en een enkele man, duidelijk van buitenlandse afkomst. Zij zijn gekomen voor de wekelijkse fietsles, die aan deze vrouwen wordt gegeven. Het blijkt dat zij allen vluchtelingen zijn, uit Syrië, uit Turkije, uit Eritrea en uit andere onveilige landen. Elke woensdagochtend komen zij hier om fietsles te krijgen. Gerard Schavemaker en zijn vrouw Corrie van de Parochie Caritas Instelling (PCI) Wormer, Patricia Beenen, Arno Korver, Ina van Kleef en Nel Groot zijn erbij betrokken.

Fietsdiploma

Hoe kom je op het idee voor zo'n activiteit? Welnu: deze vrouwen worden minder afhankelijk en meer zelfstandig als ze vervoer

Bij het diploma uitreiken is er koffie en wat lekkers
[Foto: IPCI Zaanstreek]

hebben, om hun kinderen naar school te brengen, om boodschappen te doen en om sociale contacten te onderhouden. Je verricht deze actie met vrijwilligers uit de hele parochiegemeenschap, uit heel het dorp en ook uit de rest van de Zaanstreek. Gerard vertelt dat er, na een verzoek van de gemeente Wormerland in 2019 om hulp, een oproep gedaan werd in het parochieblad om fietsen (liefst damesfietsen) te schenken. Fietsen die bijvoorbeeld ongebruikt in de schuur stonden. Ook fietsen met gebreken waren welkom, want enkele reparateurs onder leiding van Arno Korver maken de fietsen gebruiksklaar. Na de oproep werden meer dan 20 fietsen geleverd, en omdat deze actie in het dorp en omgeving algemeen bekend werd, heeft men tot nu toe geen gebrek aan fietsen gehad. Te meer daar er goede contacten met de gemeente en vooral met de politie zijn. Zo kreeg de PCI bij de start van het fietsles-project de beschikking over fietsen, die ooit

door de politie in beslag waren genomen, maar nooit meer zijn opgehaald. De vrouwen krijgen fietsles en als ze voldoende gevorderd zijn, doen ze een “fiets-examen” en ontvangen ze een fietsdiploma. Ze zijn dan enorm trots op zichzelf! En terecht! Aanvankelijk zijn de vrouwen angstig om het drukke verkeer in te gaan. Het inslijpen van de vaardigheid om veilig te fietsen, zoals Gerard het uitdrukt, kost tijd, soms veel tijd. Hartverwarmend is het dat de eenmaal opgedane contacten met de groep vrouwen en hun gezinnen vaak blijvend zijn. De ploeg fietsinstructeurs werd onlangs uitgenodigd door een gezin van Turkse afkomst om te komen eten. Het is heel mooi dat er vluchtelingen actief zijn als vrijwilligers. Zo zijn er Turkse vluchtelingen die optreden als tolk.

Vluchtelingen opvang

Er zijn in Wormer relatief veel vluchtelingen woonachtig en de PCI trok zich het lot aan van deze mensen. Men hoorde over de problemen die zij ondervonden, op de school van hun kinderen, over de bijstand, over financiële problemen. De mensen van de PCI begeleiden de vluchtelingen naar het juiste loket bij de gemeente, bij de voedselbank en bij het vinden van woonruimte. Zo hielp de PCI ook gevluchte Oekraïners onder te brengen in anti-kraakwoningen en in een leegstaand kantoorpand. De Zaanstreek was een van de eerste gebieden in Nederland waar Oekraïense vluchtelingen werden opgevangen, hartelijk welkom geheten door de burgemeester van Zaanstad Jan Hamming en van Wormerland Judith Micel de Jong. Bij de steun aan deze vluchtelingen was ook al weer sprake van een goede samenwerking met de gemeente en ook met de IPCI (de interparochiële PCI in heel de Zaanstreek), waarbij geholpen werd met de inrichting van de woningen. Anekdotisch is dat er veel behoefte is aan soepkommen: Oekraïners eten vaak soep. Nou, die soepkommen kwamen er! Ook enkele Oekraïners hebben recent fietsles gekregen en voor hen zijn fietsen beschikbaar gesteld.

Kledingacties

Een andere activiteit van de PCI Wormer is het beheer van een container voor tweedehands kleding voor Cordaid-Mensen in Nood. De container staat naast de kerk. Bovendien wordt meegedaan aan Sam's kledingactie. Recent hebben Wormer en Neck samen ruim 2.000 kg. aan kleding opgehaald voor deze actie, en zijn daarmee met afstand “marktleider” in de regio. Deze actie strekt zich ook uit over de andere plaatsen in de Zaanstreek. Wormer, Jisp en Neck werken nauw samen met Wormerveer, Krommenie, Assendelft, Koog aan de Zaan en Zaandam. De contacten van de PCI beperken zich niet tot Wormer. Ook in Krommenie gaat men in op hulpvragen van vluchtelingen, vaak in samenwerking met de Raad van Kerken. Het betreft meestal kleinschalige hulpverlening, in één op één situaties. In Zaandam komen heel veel hulpvragen af op de IPCI, vooral na de opheffing van de Stichting Present Zaanstreek. Steun en advies krijgt men van Vluchtelingenwerk Nederland. Ook zijn er goede contacten met het inloophuis De Bron in de Zaandamse wijk Poelenburg, inmiddels landelijk bekend om de langdurige problematiek aldaar.

Dag van de armen

Een belangrijke bron van inkomsten wordt gevormd door donaties van parochianen. Tijdens de vieringen op de dag van de armen wordt in alle parochies in de Zaanstreek gecollecteerd voor het werk van de IPCI. Dit jaar valt die dag op 13 november. Dat levert veelal zo'n € 5.000,- op. De inkomsten uit het rendement op het vermogen van het fonds zijn de laatste jaren helaas gering. Jaarlijks wordt zo'n € 15.000,- uitgegeven en eerlijk gezegd wordt inmiddels ingeteerd op het vermogen. “Maar we blijven zoveel mogelijk doen wat we noodzakelijk vinden”. De IPCI verleent ook steun aan gevangenen in de gevangenis van Zaanstad, door het periodiek faciliteren van de bloemenhulde aan de gevangenen na afloop van de zondagse kerkviering.

<http://www.ipci-zaanstreek.nl/>

PAX voor vrede en de R.K.K. Verkenning van de actuele relatie

Hans Oldenhof is lid van de redactie 'Diakonie & Parochie'

Is PAX een in de kerken gewortelde vredesbeweging? De parochies ontvangen nog steeds in mei voor de Vredesweek in september per post een Liturgiekrant. Op veel plaatsen wordt die gebruikt bij het vormgeven van vieringen, vaak in oecumenisch verband.

Vrijwilligers van de Ambassades voor Vrede, waarin veel christenen, katholiek en protestant, actief zijn, ontvangen van PAX allerlei vormen van ondersteuning, waaronder de Vredeskrant en tips voor de Walk of Peace. In zijn beleidsdocumenten spreekt PAX over het belang van een goede verworteling in de achterban in Nederland. In het verleden waren dat de kerken.

Veranderingen

Maar wie contact zoekt met “Utrecht”, kan het ondertussen wel opgevallen zijn, dat degenen die jarenlang voor parochies en

protestantse kerken het aanspreekpunt waren bij het landelijk bureau in Utrecht, namelijk Annemarieke Hollanders en Edwin Ruigrok (beiden katholiek), door een outplacement niet meer werken bij PAX. Het contactwerk naar de kerkelijke achterban en anderen wordt nu gedaan door Godelieve de Wijer. Haar functie heeft een nieuwe naam: *Community Mobilizer*. Langer geleden, begin 2014, veranderde de naam van de stichting, waarin I.K.V. en Pax Christi hun activiteiten hadden gebundeld, in PAX. Met name onder de bisschoppen maar ook wel in parochies werd dit geïnterpreteerd als een wegdrijven van PAX van de kerken. PAX werd ook geschrapt van het door de bisschoppenconferentie verplichte collecterooster hoewel men verklaarde het vredeswerk van PAX van harte te ondersteunen. Hoe is het anno 2022 echt gesteld met de relatie tussen PAX en onze katholieke kerk? Hebben zij steun aan elkaar, en zo ja, hoe dan?

Hoe is de relatie?

Die vraag hield mij vanuit de redactie al langer bezig. Met Annemarieke Hollanders sprak ik begin 2021 af dat er een interview zou komen met vertegenwoordigers van PAX. Het interview ging niet door. De protestantse Jan Gruiters was als algemeen directeur van PAX opgevolgd door Anna Timmerman, die geen kerkelijke achtergrond meebracht. Zij vertelde me dat binnen PAX een bezinningsronde gaande was over de relatie met de kerken. Ik zou tot medio 2022 moeten

Walk of Peace Den Haag 16 september 2022

[Fotograaf: Lize Kraan]

afwachten wat daar uit zou komen. Hoe zij sprak over de kerken is me wel bijgebleven. De kerken waren voor haar externe relaties. Ze vroeg zich af waarom de kerken het vredeswerk hadden uitbesteed aan PAX. Mijn beeld was een ander: de kerken hebben het vredeswerk toevertrouwd aan PAX.

Niet-gouvernamentele Organisatie

Een feit is ondertussen wel dat er onder de ongeveer 120 medewerkers van PAX, op het bureau in Utrecht en in een vijftiental conflictregio's, weinig mensen zijn met een kerkelijke achtergrond. Deze conflictregio's zijn de Grote Merenregio, de Sahel en de Hoorn van Afrika, Israël en Palestina, Libanon, Irak en Syrië, Colombia, de Westelijke Balkan en Oekraïne. PAX heeft samen met Amnesty International een Strategisch Partnerschap 'Samenspraak en Tegenspraak' met het Ministerie van Buitenlandse Zaken. De projecten van PAX worden grotendeels betaald door dit ministerie. Eigenlijk doet PAX wat de Rijksoverheid belangrijk vindt, maar niet zelf kan doen vanuit de ambassades in een aantal landen. Pax Christi Duitsland en Pax Christi Vlaanderen kunnen dit allemaal niet. Zij hebben een kleine staf en veel vrijwilligers, die wel binnen het netwerk van Caritas Internationalis staan. Zij produceren materiaal waar mensen in parochies echt iets mee kunnen. In ons land is de situatie anders. PAX is een grote Ngo (niet-gouvernamentele organisatie) geworden en heeft directeuren nodig, die aan zo'n grote organisatie leiding kunnen geven. Dat deed Timmerman. Maar in de schaduw van zo'n grote professionele organisatie bestaat het risico, dat Pax Christi en het I.K.V. gemakkelijk naar de marge verdwijnen, tenzij de directie de relatie actief onderhoudt omdat zij daar het belang van ziet voor de vele medewerkers en vanwege de visie op vrede. De katholieke ontwikkelingsorganisatie Cordaid is weliswaar

Jan Peters SJ
[Foto: Pax Christi International]

kleiner dan PAX, maar heeft een programma om nieuwe medewerkers kennis te laten maken met katholiek sociaal denken. Men moet ook weten waarom kerken en katholieke Ngo's buiten Europa soms wel en soms niet echte bondgenoten kunnen zijn. Dat verruimt de horizon.

Nieuw gesprek

Medio 2022 werd bekend dat Anna Timmerman zou vertrekken bij PAX. Ik besloot rechtstreeks contact te zoeken met twee katholieke sleutelfiguren daar. Zo kwam

ik in oktober in Utrecht in gesprek met Jan Peters sj en pastoor Ad van der Helm. Peters is voorzitter van Pax Christi Nederland. Van der Helm is op voordracht van Pax Christi door de Bisschoppenconferentie benoemd in het bestuur van het I.K.V.. Deze beide organen binnen PAX behartigen samen de formele lijnen tussen de kerken en de werkorganisatie van PAX. De voorzitter van de Ledenraad onderhoudt het contact met Pax Christi International. De Pax Christi Ledenraad en het I.K.V.-bestuur zijn samen verantwoordelijk voor het benoemen van de leden van de Raad van Toezicht van PAX. Formeel zijn de lijnen dus sterk. Maar hoe wordt er gebruik van gemaakt?

Politiek en Moreel Beraad

Nog onder Jan Grueters kwam eind 2016 via de Raad van Toezicht een *Politiek en Moreel Beraad* tot stand. Hierin dachten theologen, filosofen en sociale wetenschappers samen na over aspecten van het vredeswerk. De teksten waren inspirerend en verrijkend, maar vonden weinig interne en externe verspreiding. Nog vóór Corona stopte Timmerman het Beraad. Pax Christi heeft ook een leerstoel aan de Radbouduniversiteit: *Normatieve en beleidsmatige dilemma's van multilaterale vredesoperaties*. De colleges worden door studenten goed bezocht. Deze leerstoel is vacant. In het overleg tussen Jan Peters en de universiteit werd in het profiel opgenomen dat de opvolger ook

Pax Christi en PAX zou moeten ondersteunen met publicaties en lezingen voor een breder publiek. In de voorbereiding van het zoeken naar een nieuwe Algemeen Directeur voor PAX is door Pax Christi en het I.K.V. uitgesproken, dat zij een levend contact met de kerken noodzakelijk vinden en dat er op moet worden toegezien dat een nieuwe directeur een open houding heeft naar de kerken. Daartoe is ook Ad van der Helm lid geworden van de benoemingscommissie.

Open blik

Daarmee lijken in ieder geval de communicatiekanalen tussen PAX en de kerken weer open. Dan wordt het extra van belang na te denken over wat de inhoud kan zijn van die communicatie. De Pax Christi Ledenraad beseft dat een goede contact met de achterban daarbij van belang is. Wat houdt hen bezig? Waar hebben zij behoefte aan? Men heeft de statuten van 2006 tegen het licht gehouden en is in oktober 2021 gekomen tot nieuwe concept-statuten. Deze zijn na een peiling onder de ongeveer 2.500 leden goedgekeurd. Een grote wens van voorzitter Jan Peters is dat er binnen parochies groepen komen (waarvan de leden kunnen wisselen), die als groep lid worden van Pax Christi en ook een afgevaardigde kunnen hebben in de jaarvergadering van de Ledenraad. Zo zou de communicatie kunnen worden verbeterd en het vredeswerk beter ingebed kunnen worden in het werk van de parochies.

Zonnebloemen leggen bij de ambassade van Oekraïne tijdens Den Haag 16 september 2022 [Fotograaf: Lize Kraan]

Zijn Pax Christi groepen haalbaar?

Anna Timmerman beschouwde de breed samengestelde Ambassades voor Vrede als de achterban van PAX. Met Annemarieke Hollanders heb ik een keer gesproken over de samenstelling van de Ambassades. Wij deelden de inschatting dat er vaak katholieken in actief zijn. Zij doen dat op persoonlijke titel en niet als afgevaardigde van hun parochie. Maar als er een katholiek meedoet in de groep wordt het gemakkelijker om de parochie actief te betrekken bij de Vredesweek en het programma ervan gepubliceerd te krijgen in het blad en op de website van de parochie. Soms is er een link met een M.O.V.-groep van de parochie. Deze groepen hebben vredeswerk in hun naam en doelstelling staan. Ze vergrijzen evenwel en zijn in veel parochies verdwenen. In onze krimpende kerk is het al heel wat als een katholiek actief deelneemt aan het werk van een Ambassade en de parochie bij het programma van de Vredesweek betreft. Misschien is voor Pax Christi niet een werkgroepenstructuur maar een meer fluide netwerk het enig haalbare.

Sterk internationaal aspect

Het gros van het werk van PAX wordt verricht buiten Europa of binnen internationale kringen, bijvoorbeeld rond het terugdringen van kernwapens, clusterbommen e.d.. Eigenlijk is naar mijn inschatting weinig bekend in Nederland over wat de inzet van PAX-medewerkers in een conflicthaard inhoudt en hoe moeilijk én belangrijk het is. Bij zijn afscheid in De Munt in Utrecht vertelde Jan Grueters dat een PAX-medewerker aan de onderhandelingstafel had gezeten met de beruchte Oegandese warlord Joseph Kony, bekend van onder andere de vele kindsoldaten in zijn Verzetsleger van de Heer. Minister Kaag, een door de wolk geverfde diplomaat in conflictgebieden, kon het niet geloven, zei Grueters. Toch is het waar. Zou Jan Grueters een boek kunnen schrijven over zijn ervaringen? Dat zou het buitenlandwerk van PAX en zijn voorgangers veel invoelbaarder maken voor de achterban.

Vredesonderhandelaar

Als voorbeeld kan dienen een boek dat onlangs uitkwam over een (veel kleinere) vredesorganisatie in ons land: *'Ontwapend, mijn leven als vredesonderhandelaar bij gewapende conflicten van IRA tot IS'* van Fleur Ravensbergen, al 25 jaar werkzaam bij de door haar opgerichte Dialogue Advisory Group (DAG). Dit is een seculiere organisatie. Maar Ravensbergen maakt geen geheim van haar joodse achtergrond. Zij zou haar werk niet kunnen doen, zegt ze, zonder choetspa. *"Het is een gotspe, zeggen we: het is te gek voor woorden. Vaak bedoelen we dat negatief. Dat choetspa ook positief kan zijn, wordt weleens vergeten. Choetspa is wanneer je iets nastreeft zonder daarbij rekening te houden met regels, conventies, andere mensen - met de realiteit, kortom. Niet bereid zijn om 'nee' te accepteren, lef, moed, dat is choetspa"* (p. 40). Ravensbergen schrijft ook over hoe het vredeswerk cynisch kan maken, en hoe belangrijk het is aandacht te hebben voor je ervaringen en je motieven, je intrinsieke waarden. Je mensbeeld kan heel zwartwit worden als je teveel mensen hebt ontmoet, militairen en politici en criminelen, die bloed aan hun handen hebben. Kun je zo naar deze mensen blijven kijken dat ze geen monsters zijn, maar mensen met een bepaalde geschiedenis en achtergrond, die ook een andere kant kunnen hebben; de kant waar jij in je werk belang bij hebt? Ik heb nog nooit iets van PAX en zijn voorgangers gelezen wat hierover gaat; laat staan welke rol levensbeschouwing gespeeld heeft bij het innerlijk overeind blijven in een vredesmissie binnen een brandhaard.

Verworteling

PAX hecht ook belang aan een goede verworteling in Nederland. Het is mij niet helemaal duidelijk of dit enkel instrumenteel bedoeld is, dat wil zeggen gericht op draagvlak (bij de overheid) voor de financiering van het werk in het buitenland. Pax Christi en het I.K.V. hebben een lange traditie in vormingswerk en het mobiliseren van mensen. De Vredesweek en lokale vredesgroepen waren daarbij een belangrijk middel. Bij de grote vredesdemonstraties in het begin van de jaren '80 ging het over onze eigen veiligheid. Het verzet was met name gericht tegen de tendens bij overheden om kernwapens als 'gewone' wapens te gaan

zien, die ook ingezet zouden mogen worden. Na de val van de muur en het SALT-verdrag over de reductie van kernwapens verschoof de aandacht naar brandhaarden in het buitenland, hoewel de aandacht voor kernwapens nooit helemaal verslapte. De afgelopen jaren bestaat de achterban voor PAX in ons land met name uit het groeiend aantal Ambassades voor Vrede, nu meer dan 80 (!). *"Vrede kan klein beginnen, in je eigen stad en buurt. Daarom organiseren wij gastlessen op scholen, ontmoetingen met vluchtelingen, lezingen en filmvertoningen. Zo hopen we bij te dragen aan wederzijds respect, waardering en betrokkenheid tussen diverse gemeenschappen in Nijmegen."* aldus Wouter van de Ambassade van Vrede aldaar. De activiteiten van de Ambassades kunnen het hele jaar door zijn, al blijft de Vredesweek een belangrijk moment.

Lokaal actief, denk globaal

Voor een vredesbeweging lijkt me de inzet in de lokale samenleving van even groot belang als die in het buitenland. De tegenstellingen en de bloedige aard van conflicten zijn in tal van landen groter en schrijnender. Maar de thema's zijn vergelijkbaar: bescherming van de democratie, duurzame ontwikkeling, opkomen voor mensenrechten, armoedebestrijding, de integratie van vluchtelingen en het vreedzaam met elkaar leven van verschillende etnische groepen. Het zijn thema's, die in welk land dan ook om een lange adem vragen. Juist daarbij is de inbreng vanuit de kerken van groot belang. Zonder deze inbreng loopt men eerder de kans dat conflicten en slechte ontwikkelingen enkel in politieke termen worden benoemd. Het gaat dan over het in kaart brengen van belangen, het stellen van politieke doelen, het zoeken naar een goede strategie en tactiek en het vinden van draagvlak. Dit niveau is onmisbaar. Maar het zijn mensen die deze doelen willen nastreven. En een mens is meer dan een politiek dier. Besef van waarden en een bezield inzet zorgen voor een lange adem. Durft PAX ook op deze terreinen een eigen gezicht te ontwikkelen?

www.paxvoorvrede.nl
www.vredesweek.nl/ambassades

"Mensen met een smalle beurs eten vaak niet gezond"

Groentetuin Lettele en Voedselbank Deventer

Herman Agterhoek

In de pastorie van de H. Nicolaaskerk vertellen enkele mensen van de Voedseltuin in Lettele, iemand van de Voedselbank Deventer, een lid van de PCI Deventer en enkele enthousiaste supporters over de Groentetuin en de Voedselbank.

Want oude tijden herleven. Om de stad heen wordt het voedsel verbouwd dat in de stad op de markt wordt verkocht en gegeten. In dit geval wordt het niet verkocht, maar geschonken, door de Groentetuin in Lettele aan de Voedselbank in Deventer. Het voedsel is kraakvers, super gezond en lekker. Vaak is het dezelfde ochtend geoogst en met gekoeld transport opgehaald. Het is biologisch geteeld.

Blijde mensen

De Voedselbank is er blij mee. Hun klanten lopen, als ze binnenkomen, als eerste naar de schappen met de verse groente. Dat doet de mensen van de Groentetuin goed. Je weet

dan waar je het voor doet. De Voedselbank probeert zijn 'klanten' zoveel mogelijk goed voedsel te verstrekken uit de schijf van vijf. Dal lukt niet altijd. Want een Voedselbank is afhankelijk van wat men krijgt.

Structureel tegen armoede

Elk jaar komen de coördinatoren van de diverse werkvelden in de parochie samen voor overleg. Her was al vaker besproken of zij als parochie iets structureels konden gaan doen voor de minstbesteden in hun omgeving. Er waren wel kortstondige acties met Kerstmis en in de Vastentijd, maar iets structureels was er niet.

Frans Brinkhof, koster van de kerk en actief in de parochie, opperde toen het idee om op een stuk grond van de kerk dat onlangs braak was komen liggen een voedseltuin te beginnen. Hij had bij zijn broer in Peru gezien wat de kloof tussen arm en rijk met mensen en hun gezondheid doet. Dat raakte hem. Hij zegt: "eigenlijk is de situatie hier

net zo. Ook in ons rijke land zijn de tegenstellingen groot. Mensen met een smalle beurs eten vaak niet gezond. Daar hebben ze het geld niet voor. Het is werkelijk een schande, maar het is wel zo. Misschien kunnen we er met een groentetuin wat aan doen."

De Groentetuin Lettele ligt er mooi bij
[Fotograaf: Herman Agterhoek]

In een brief in het parochieblad riep hij de parochianen op om zich voor dit initiatief aan te melden. Ben Bouwmeester en Ben Verwoolde meldden zich. Nu Ben Verwoolde is gestopt, zijn Ben Bouwmeester en Willie Janssen de tuinlieden. Een van hen keert na een ziekteperiode langzaam terug. Enkele collega's hebben hun werkzaamheden moeten beëindigen. Dat maakt het project wel kwetsbaar.

Voedselbank Deventer

André op de Beke is coördinator bij de Voedselbank Deventer. Er zijn thans 250 gezinnen ingeschreven. Dat zijn 600 klanten. Ruim 100 vrijwilligers zijn bij hen onbetaald actief. In het hoogseizoen gaan kratten vol verse groenten van de tuin naar de Voedselbank.

De Voedselbank overlegt jaarlijks met de tuiniers om de teelten af stemmen op de behoefte.

De tuin is klein begonnen. Eerst moest de grond schoon gemaakt worden en geprepareerd. Daarna kon men voorzichtig beginnen met het zaaien van het eerste zaad. Het ploegen en bemesten gebeurt gratis door enkele dorpsgenoten. Het zaad wordt door de parochie vergoed. De parochie krijgt daarvoor korting bij de plaatselijke leveranciers. Op velerlei, soms stille, wijzen werken meerdere parochianen op de achtergrond mee in het project. Enkele biologische tuinders uit de buurt leveren wat ze over hebben. Parochianen die groentes over hebben uit hun eigen groentetuin, schenken dat ook aan de Voedselbank. Dit project is van de Nicolaasparochie in Lettele en is niet oecumenisch opgezet.

Groentetuin Lettele

De gesprekspartners hadden niet ingeschat dat het oorspronkelijk initiatief zou uitgroeien tot wat het nu is. "Ik probeerde

wat", zegt de initiatiefnemer. "Op hoop van zegen." Het begin was ook best moeilijk. Men bracht toen zelf de bescheiden oogst van de dag nog naar Deventer. Nu is de tuin uitgegroeid tot een ware productietuin waar in één seizoen soms drie á vier oogsten worden gehaald.

Het project is een teken van solidariteit met mensen die het minder hebben en die het geld niet hebben om gezond voedsel tot zich te nemen. "Voor hen doe je het", beamen ze. Heel voorzichtig durft de initiatiefnemer aan het eind van ons gesprek te zeggen dat de ingeving, die hij kreeg op de coördinatorenbijeenkomst misschien wel een

ingeving van 'boven' is geweest.

Wat ieder verrast is dat project goed loopt en dat het zo'n mooi resultaat oplevert. De toewijding

waarmee de tuinders hun werk doen ontroert een van de mensen aan tafel. Ze geven veel van hun tijd en hun krachten voor mensen die zij niet kennen, maar waarvan ze weten dat ze dolgelukkig zijn met wat zij leveren. Dat houdt hen gaande en dat blijft je inspireren. Ook als net iets meer inzet wordt gevraagd. Langs wandelende dorpsgenoten zeggen in de tuin vaak hoe zij dit werk waarderen.

Groentetuin hoort bij een Voedselbank

De combinatie van een groentetuin die verse groente doneert aan de lokale Voedselbank, is zeker een aanrader. Het dorpsblad laat geregeld dorpsgenoten aan het woord die vertellen over hun vrijwilligerswerk. Zo stond er onlangs een groot artikel in over de Voedseltuinen.

Daarnaast komt hun werk onder de aandacht in het parochieblad en bij de oogstdankviering.

Al pratend realiseren ze zich dat ze erg weinig aan p.r. doen, terwijl dat wel nodig is om nieuwe mensen te werven. Ze gaan kijken wat ze daaraan kunnen doen.

"In één seizoen zijn er drie á vier oogsten"

Ariëns Prijs voor Diaconie uitgereikt in Deventer

Roland Enthoven, Dienst Communicatie Aartsbisdom Utrecht

In het Titus Brandsma Huis te Deventer heeft de Utrechtse hulpbisshop Mgr. Hoogenboom op zaterdag 22 oktober de Ariëns Prijs voor Diaconie 2022 (1.500 euro en een kunstwerk) uitgereikt aan het Meester Geertshuis te Deventer.

Dit is "een diaconaal initiatief dat structureel is opgezet, verschillende projecten en activiteiten heeft, oecumenisch is opgezet en werkt en samenwerkt met veel organisaties in de stad," zo zei Mgr. Hoogenboom tijdens de prijsuitreiking. Hij noemde de bijeenkomst in Deventer "de hoogtijdag van de diaconie in het Aartsbisdom Utrecht."

Meester Geertshuis

Het Meester Geertshuis is een initiatief van kerken in Deventer dat in 2006 ontstond. De open ontmoetingspiek ging functioneren als een schakel tussen de straat, eenzaamheid, rondlopen met vragen, dakloosheid, psychisch en maatschappelijk vastlopen. Mgr. Hoogenboom: "De presentiemethode

heeft veel aandacht en functioneert bij de vrijwilligers. Opvallend is de aandacht voor de mens, die wordt gezien, en de waardigheid van eenieder en dan pas voor het probleem."

Marianne Kok: "Veel van het sociale werk is gericht op mensen met schulden en financiële problemen. Er is veel onvermogen om de eigen financiën te kunnen regelen. Er zijn 25 budgetcoaches actief, die samenwerken met de gemeentelijke instanties. De vrijwilligers komen ook bij mensen thuis. Vaak is er sprake van chaos, paniek, ongeordende administratie. Mensen hebben tijd nodig om hun verhaal te vertellen van wat hen is overkomen. Die tijd geven wij, de aandacht ook. Mensen komen thuis bij zichzelf. Er ontstaat een relatie, vertrouwen. Als het verhaal verteld is kan er veel gedaan worden."

Coördinator Marianne Kok nam namens het Meester Geertshuis de prijs in ontvangst. "Er staan 80 vrijwilligers achter mij die 700 unieke bezoekers mogen ontvangen. Uit die groep bezoekers komen nieuwe vrijwilligers, die zich zo op een mooie manier ontwikkelen. Mensen

hoeven dan niet alleen dankbaar te zijn, maar kunnen ook iets geven en daarmee zijn we een betekenisvolle gemeenschap met een open hart. Ik ga straks naar de inloop van het Huis en daar laat ik de prijs zien. De mensen zullen er blij mee zijn!"

Meester Geertshuis winnaar Ariëns Prijs voor Diaconie

Kledingactie voor gedetineerden

De tweede prijs, een kunstwerk en 1.000 euro, ging naar het initiatief van de Werkgroep Diaconie en Caritas Nieuwegein (parochie H. Drie-eenheid) om kleding in te zamelen voor de gedetineerden van de Penitentiaire Instelling in Nieuwegein. “Het initiatief is op een indrukwekkende manier van onderop opgezet door enkele zeer betrokken mensen. Vanuit uw geraaktheid door armoede en het gemis dat daardoor ontstaat, bent u iets gaan doen voor mensen in uw omgeving, waar normaal gesproken niet snel iets voor wordt georganiseerd,” zo citeerde Mgr. Hoogenboom het juryrapport.

John Sloot en Hortense Höppener-Bouvy van de Caritas Nieuwegein waren enorm verrast met de tweede prijs. Mevrouw Höppener vertelde droog komisch over de start van het project: ondergoed kopen bij de Zeeman voor de gedetineerden (“welke maat en met of zonder pijpjes?”), een initiatief dat inmiddels is uitgegroeid tot een grote kledinginzamelingsactie.

“De inzameling gebeurt twee keer per jaar. Er wordt in de vieringen en in het parochieblad ‘Bijeen’ en nieuwsbrieven een mededeling over gedaan. Mensen laten vervolgens weten dat ze kleding hebben. “Wij halen dan de kleding op”, vertelt John Sloot. “Er is meer dan genoeg kleding. Vaak zijn het oudere mensen die hun partner verloren hebben. Zij willen die kleding niet weggooien maar nog betekenis geven. De kleding mag geen chique kleding zijn, geen pakken, overhemden,

enzovoort. Daar lopen ze in de PI niet mee. Dus jacks, truien, trainingspakken. Soms is de kleding oubollig en dat past ook niet bij de vooral jonge mannen in de PI.” “Dit betekent wel dat we merken dat we dit veel beter moeten gaan uitleggen”, zegt Hortense. “De kleding moeten we nog meer gaan schiften en de mensen uitleggen wat de bedoeling is. Op die manier hebben de gevers beter voor ogen hebben voor wie de kleding is, en dat ze niet alleen hun kleding dumpen bij ons.”

PublieksPrijs voor M25 Almelo

Er is in juli een digitale stembus ingericht, waar mensen uit de vijftientwintig genomineerden konden stemmen op hun favoriet. Ruim 11.000 stemmen werden uitgebracht voor de PublieksPrijs (eveneens 1.000 euro en een kunstwerk), die met 34 procent werd gewonnen door de tiengroep M25 van de Sint Jorisparochie uit Almelo. De naam verwijst naar hoofdstuk 25 van het Evangelie van Matteüs, waarin de werken van barmhartigheid staan beschreven.

“De jongeren organiseren maandelijks een diaconale activiteit gebaseerd op één van de werken van barmhartigheid. Bij alle nominaties springt deze jongerengroep eruit vanwege de leeftijd. Want meestal zijn diaconale vrijwilligers ouder. Het is daarom om meerdere redenen heel mooi dat een M25 jongerengroep winnaar is geworden van de keuze van het publiek,” aldus de jury. Pastoor Woolderink van de Almelose St. Jorisparochie was erbij in Deventer en is

blij voor de M25-groep uit Almelo: “Veel leden komen uit de groep van misdienaars en acolieten. Zo is er ook de band tussen spiritualiteit en diaconie en dat is waardevol.” De winnaars zelf zien deze PublieksPrijs als “een mooie bekroning en bevestiging van wat we allemaal doen. We zijn op de goede weg!”

Diaconie als kerntaak

Mgr. Hoogenboom noemt in het Voorwoord van de brochure ‘Er gebeurt meer

Tweede Prijs voor Werkgroep Diaconie en Caritas Nieuwegein

Jongerengroep M25
St. Jorisparochie
Almelo won de
PublieksPrijs

dan je doet’ de uitreiking van de Ariëns Prijs voor Diaconie “een driejaarlijks hoogtepunt voor allen in het Aartsbisdom Utrecht die caritas en diaconie een warm hart toedragen. Caritas en diaconie zijn wezenlijk in het leven van de Rooms-Katholieke Kerk. De Kerk ziet caritas en diaconie, de liefdevolle zorg voor de naaste(n) waartoe Christus ons oproept, als één van haar belangrijkste taken. In caritas en diaconie maakt de Kerk concreet werk van een meer rechtvaardige en liefdevolle wereld.”

Bisschop Hoogenboom vervolgt: “Bij de uitreiking van de Ariëns Prijs voor Diaconie op 12 oktober 2019 kon niemand bevroeden dat enkele maanden later de coronaviruspandemie zou uitbreken die het maatschappelijk leven en het persoonlijk leven van ieder van ons ontwrichtte, en die leidde tot veel ziekte en sterfte, verdriet en isolement, economische schade en onzekerheid. Met name onder ouderen en chronisch zieken waren angst, onzekerheid en eenzaamheid groot. In het bisdomblad *Op Tocht* is regelmatig aandacht besteed aan de coronaviruspandemie en de gevolgen voor de samenleving en voor de parochies en parochiële caritasinstellingen (PCI-en). Activiteiten op het terrein van de caritas en diaconie kwamen stil te liggen of moesten noodgedwongen op een laag pitje worden gezet. Wat mij trof is dat ondanks de vaak moeilijke omstandigheden parochies en PCI-en met bewonderenswaardige creativiteit en doorzettingsvermogen de naastenliefde waartoe Christus ons oproept in praktijk bleven brengen. Veel priesters, diakens, pastoraal werk(st)ers en vrijwilligers zetten zich daarvoor in. De bisdomstaf van het Aartsbisdom Utrecht is hen daar zeer erkentelijk voor. De coronaviruspandemie heeft bij veel gelovigen ook geleid tot

een herbezinning op de vraag wat echt wezenlijk is in het leven en wat de specifiek eigen bijdrage van de Kerk kan zijn in een maatschappij in verandering.”

25 Diaconale initiatieven

Bij de uitreiking van de prijzen, waarbij ook een aantal van de genomineerde diaconale initiatieven werd gepresenteerd, waren zo’n 120 aanwezigen uit het aartsbisdom. De Ariëns Prijs voor Diaconie wordt om de drie jaar georganiseerd door het Aartsbisdom Utrecht en de Stichting Het Ariëns-Comité en draagt de naam van Alphons Ariëns. In de vorige eeuw toonde deze priester en kandidaat-zalige van het Aartsbisdom Utrecht een grote betrokkenheid bij de in armoede verkerende arbeidersgezinnen in Twente.

In zijn welkomstwoord benadrukte Hub Crijns, juryvoorzitter en vicevoorzitter van het Ariëns-Comité, “dat we lang hebben uitgekeken naar deze dag. Het is de zevende keer dat de Ariëns Prijs wordt uitgereikt en steeds zijn het tussen de 25 en 30 nominaties. Er gebeurt dus veel op diaconaal terrein in het Aartsbisdom Utrecht.” Crijns: “Meedoen met de Ariëns Prijs voor Diaconie in het Aartsbisdom Utrecht is een winnende activiteit op zich. Het diaconale werk dat u doet is nu uitdrukkelijk in het zonnetje gezet. Het heeft in het bisdombreed verspreide boekje ‘Er gebeurt meer dan je doet’ een prominente plaats gekregen. Die beschrijvingen zijn meteen een handreiking tot navolging. Immers, een goed voorbeeld doet goed volgen. Het boekje zit vol inspiratie, praktische tips, concrete werkwijzen, manieren van diaconaal organiseren, doen, handelen.”

Korte presentaties van genomineerden

Ellen Hogema verzorgde een aantal interviews met genomineerden. Zeven diaconale initiatieven richten zich op maatschappelijk onrecht, uitsluiting en armoede, strijd tegen schulden. Het theologisch kernwoord is werken aan gerechtigheid. Men combineert hierin zorg voor mensen en maatschappelijke actie. Duidelijk is wel dat armoede in Nederland veel voorkomt hetgeen leidt tot veel diaconaal handelen.

Zoals de PCI Jacobus de Meerdere Enschede, waar statiegeld sparen voor anderen is uitgegroeid tot maar liefst 540 pakketten, die voor de Kerst bij door de werkgroep geselecteerde gezinnen worden bezorgd. In Oldenzaal is het project om kinderarmoede te bestrijden nog in ontwikkeling. Kinderen die opgroeien in armoede missen veel en ervaren stress. De initiatiefnemers willen de kinderen en hun ouders motiveren tot gezonde voeding en voldoende beweging - dankzij *fitcoins* die zijn in te wisselen bij supermarkten. Er wordt nu gewerkt aan voldoende maatschappelijk draagvlak en ondersteuning van supermarkten en diëtisten, zodat het project in het voorjaar van 2023 van start kan. Bij een aantal projecten werd duidelijk dat de AVG-wetgeving de uitvoering kan belemmeren: goede afspraken met bijvoorbeeld school of gemeente helpen dan om ervoor te zorgen dat met gegarandeerde anonimiteit toch de juiste mensen worden bereikt.

Theologisch commentaar

Hans Oldenhof (voormalig diocesaan diaconaal werker) gaf namens de jury een theologisch commentaar op de 25 diaconale initiatieven. "Dat is belangrijk want we weten als jury uit ervaring hoe je zo in een diaconaal project op kunt gaan dat je het bijzondere ervan uit het oog kunt verliezen. En dat je ook vergeet hoe de geschiedenis is van diaconale inzet, en hoe die, met de Kerk en de samenleving eromheen, aan verandering onderhevig is," aldus Oldenhof. Als voorbeeld van hoe diaconie en verandering in Kerk en samenleving

op elkaar ingrijpen, noemde Oldenhof de verandering in het denken over financiële noodhulp. "Eeuwenlang werd naar mensen in geld- of broodnood met een moraliserende blik gekeken. Lange tijd werden ook door onze Kerk alleen medegelovigen geholpen. Je moest wel in de kerk komen of op z'n minst beloven dat weer te gaan doen. En er werd gekeken of je zelf schuld had aan je situatie. Was je wel een eerzame burger? Die moraliserende blik was er met de beste bedoelingen. De helpers wilden echt dat de geholpene door kerkbezoek en door een betere levenswandel meer greep zou krijgen op zijn of haar leven. Zodat dat er niet in, dan werd iemand aan zijn lot overgelaten. Je wilde je geld immers niet in een bodemloze put gooien." Daarbij hadden de armenbesturen geen oog voor de structurele oorzaken van armoede, waardoor veel arbeiders wegliepen bij de Kerk. "Ze voelden zich in de steek gelaten. Binnen de Kerk als instituut werden mensen als Alphons Ariëns en vele anderen geprikkeld om buiten de gebaande paden te gaan denken," aldus Oldenhof. Dat heeft zich de afgelopen eeuw doorgezet, ook buiten de kerkelijke structuur ontstonden diaconale initiatieven. Over de huidige tijd bleek Oldenhof optimistisch: "In allerlei verbanden zoeken mensen naar een reëel toekomstperspectief, waarbij extra oog is voor het voorkomen van armoede en uitsluiting, en voor een duurzame ontwikkeling. Theologisch kun je dit duiden als het werk van Gods Geest. In de harten van alle mensen, binnen en buiten de kerken, zaait die Geest het verlangen naar en de hoop op een betere toekomst."

Foto's: Caroline Wenting.
Met dank aan 'OpTocht', maandblad voor gelovigen in het Aartsbisdom Utrecht, Utrecht, 33(2022)9 november, pag.18-19.
<https://www.aartsbisdom.nl/home/diaconie/ariens-prijs-diaconie/ariensprijs2022/>
https://www.aartsbisdom.nl/wp-content/uploads/2022/09/s2_

"Het gaat om mensen, niet om aantallen"

**Bob van Dillen was migratie adviseur bij Cordaid, en werkt sinds 1 oktober voor ZOA (hulporganisatie voor noodhulp en wederopbouw).
Frank van Lierde is communicatie redacteur bij Cordaid.**

In tien jaar tijd is het aantal mensen op de vlucht meer dan verdubbeld, tot honderd miljoen. Waar komen ze vandaan, waarom vluchten ze? Wat doet Cordaid? Hoe het migratiedebat te voeren?

Bijna iedereen spreekt over vluchtelingen in termen van massa's, van golven. Het is stereotiep taalgebruik dat je beter kan vermijden. Wie het heeft over massa's, over stromen en golven, impliceert al snel dat er gevaar dreigt. Dit soort taalgebruik gaat voorbij aan de essentie dat vluchtelingen zelf voor gevaar op de vlucht zijn. Het gaat niet om massa's en aantallen, het gaat om mensen.

Gedwongen ontheemding

Politieke en sociale spanningen zorgen er ten eerste voor dat mensen gedwongen uit hun land vluchten. Denk aan oorlog, verwoesting, geweld in Oekraïne, Afghanistan, Ethiopië, Oost-Congo. Denk aan elf jaar oorlog in Syrië, waar nu 13 miljoen mensen zijn gevlucht. Ongeveer de helft van hen zit in eigen land.

Monument voor omgekomen vluchteling bij Church of our Saviour Den Haag 25 april 2021
[Fotograaf: Mickael Franci]

Dat noemen we intern ontheemden. De anderen verblijven met name in buurlanden en in veel kleinere mate in tientallen andere landen. Over hen spreken we als vluchtelingen. Het internationaal recht maakt een groot onderscheid tussen ontheemden en vluchtelingen. Essentieel is dat het allemaal mensen zijn, die op de vlucht zijn en wier levens buiten hun toedoen totaal overhoop zijn gehaald. Ook als ze niet uitmonden in oorlog jagen politieke crises mensen op de vlucht. Kijk naar Venezuela waar ongeveer vijf miljoen mensen het land hebben verlaten, uit economische nood of omdat ze vervolgd worden.

De tweede categorie oorzaken heeft te maken met klimaat en milieu. Data van het Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC) geven aan, dat er steeds meer mensen ontheemd raken door extreem klimaat. Dat gebeurt in de kleine eilanden, zoals Vanuatu of Bonaire, die onder water dreigen te staan. De hele bevolking moet dan emigreren. We zien het ook in de Hoorn van Afrika. In Ethiopië vernielt de droogte akkers, doodt vee en jaagt mensen weg. Hetzelfde is gaande op het platteland van Irak en Afghanistan. In die landen zie je steeds meer ontheemding vanwege een combinatie van klimaat en conflict over land en water.

Langlopende conflicten

Het aantal conflicten neemt niet toe, maar de bestaande conflicten jagen wel meer mensen op de vlucht, omdat ze jaren duren. Er is al elf jaar oorlog in Syrië. De oorlog in Oekraïne, die eigenlijk al begon in 2014, dreigt nog lang te duren en heeft nu al 14 miljoen mensen van huis en haard verdreven. Voorlopig

kunnen zij niet terug. Mensen blijven liever zo lang mogelijk dicht bij huis. Veruit de meeste mensen op de vlucht blijven binnen de landsgrenzen of in een buurland. Als je terugkijkt in de geschiedenis zie je dat de mensheid erop is vooruit gegaan, gerekend in bijvoorbeeld de Millennia doelen: minder oorlogen, minder geweld, minder honger, minder ziekte, betere gezondheid, meer kinderen naar school. En toch zijn er steeds meer vluchtelingen, meer klimaatonthemden. Er zijn in de geschiedenis golfbewegingen, vooral door lokale conflicten. Zo stijgen de voedselprijzen nu wereldwijd en neemt de honger wereldwijd toe door de oorlog in Oekraïne en de uitvoer boycot van graan. Daarnaast duren conflicten de laatste tijd langer. Cordaid is daarom meer gaan kijken hoe er in langdurende gewapende conflicten een verschil gemaakt kan worden voor de bevolking. Uiteraard met noodhulp, alsmede met perspectief voor de langere termijn. Want je kunt mensen niet tien, vijftien jaar in de pauzestand laten staan, zonder vooruitzicht, zonder toekomst.

Perspectief bieden

Naast humanitaire hulp, zoals schoon water, sanitaire voorzieningen, onderdak, voedsel, werkt Cordaid aan betere gezondheidszorg, onderwijs, en werk en inkomen. Voor ontheemden, vluchtelingen en voor de achterblijvers en de gemeenschappen, die vluchtelingen en ontheemden opvangen. Dat doet Cordaid in de Hoorn van Afrika, in DR Congo, met Caritas collega organisaties in en rond de Oekraïne, in en rond Venezuela, in

Vluchtelingen uit de Oekraïne verwarmen zich bij Medyka
[Fotograaf: Philip Spalek Caritas]

Bangladesh waar ruim een miljoen Rohingya vluchtelingen uit Myanmar verblijven. Tot voor kort werkte Cordaid ook in Syrië en buurlanden als Libanon. Al tijdens het verlenen van noodhulp in de acute fase van een crisis, denkt Cordaid na over welke hulp perspectief biedt op langere termijn. Zo is onderwijs voor minderjarige vluchtelingen ontzettend belangrijk en wordt dat zo snel mogelijk georganiseerd met lokale partners.

Liever geen kampen

Als noodhulporganisatie is Cordaid vaak aangewezen op de opvang in klassieke kampen. Die grote kampen, zoals Kakuma en Dabaab in Kenia of Zaatari in Jordanië werden heuse propvolle steden, waar soms honderdduizenden nieuwkomers jarenlang, soms decennia verblijven. Die kampen leiden tot een blijvende pauzestand voor de mensen. Los van de minimale opvang in die kampen, ontstaan er ook andere grote spanningen. Hoe moeten die mensen met elkaar leven? Hoe kunnen ze hun geld verdienen? Waar zijn de scholen voor al die kinderen en jongeren? Waar is het zicht op een eigen toekomst? Dat heeft humanitaire organisaties en ook overheden de afgelopen jaren aangespoord om vluchtelingenopvang wezenlijk anders in te richten. Waar het kan streven Cordaid en andere humanitaire hulporganisaties een 'no camp policy' na. Dan moet je denken aan een wat groter ruraal of semi-urbaan gebied, waar zowel de lokale bevolking als vluchtelingen die zich daar hebben gevestigd, gebruik kunnen maken van deze dienstverlening. Zoals de aanleg van schoon drinkwater, naast medische en psychosociale zorg, en onderwijs. De diensten van Cordaid zijn voor 60% of 70% gericht op de noden van ontheemden of vluchtelingen, en voor 40% of 30% op die van de lokale bevolking, de gastgemeenschap.

No-camp policy

In Imvepi, Noord-Oeganda, zie je dat dat overheid een gebied heeft aangewezen waar vluchtelingen uit Zuid-Soedan zich kunnen vestigen. Ze bouwen er hun eigen onderdak, basic maar degelijk. Gevluchte families krijgen een stukje land, waar ze gewassen kunnen verbouwen voor eigen consumptie en wat

Familie vlucht uit Idlib Syrië januari 2020 [Foto: Caritas Internationalis]

er overblijft voor de verkoop. Ze krijgen een werk- en verblijfsvergunning en mogen vrij reizen in het land. Daardoor kunnen ze ook buiten Imvepi bijdragen aan de ontwikkeling van het land. De honderden miljoenen internationaal noodhulpgeld, die worden ingezet in een grote vluchtelingen crisis zijn op die manier meteen ook een investering in ontwikkeling van de hele provincie West-Nile op de lange termijn. In Noord-Oeganda spreken mensen dezelfde taal, hebben dezelfde namen, dezelfde cultuur als in Zuid-Soedan. Dat zijn broeders en zusters. Zo vreemd is het dan niet dat een 'no camp policy' daar goed uitpakt.

Vreemdelingen als dreiging, maar niet altijd

Vaak worden vreemdelingen gezien als een bedreiging. Dat heeft te maken met leiderschap en cultuur. Als de mensen die asiel zoeken qua cultuur ver af staan van de gastbevolking, zoals de Rohingya in Bangladesh, dan zie je dat opvang eerder is gericht op afscherming dan op integratie. Er worden kampen, zelfs artificiële vluchtelingeneilanden ingericht. Zo'n afschermingsbeleid is ook gaande in Australië. 'Al die moslims, we houden ze liever apart in afwachting van hun terugkeer', is vooral het onderliggende sentiment. Vergelijkbaar is in Nederland het verschil te zien tussen vluchtelingen uit Oekraïne en van elders uit de wereld. We hebben twee soorten beleid ontwikkeld. Voor de mensen van ver zijn we het liefste gesloten, afschermend, drempels opwerpend. Er zit die angst voor dreiging in. Voor de Oekraïense mensen geldt dat we op elkaar lijken, uit eenzelfde regio komen. Dat is een belangrijke reden voor een meer gastvrije houding. Maar het is niet de

enige. We hebben ook een gemeenschappelijke vijand. We zijn in Europa allemaal bang van de "grote boze beer in Moskou". Dat is een sterke emotie.

Solidariteit bestaat, maar...

Nederland is solidair met ontheemden. Dat is ook de basis van het werk van Cordaid. Ieder mens heeft recht op een menswaardig bestaan. Iedere vluchteling heeft dezelfde rechten, komt dezelfde bescherming toe en moet evenwaardig worden behandeld. Ook Nederland en de hulporganisaties hebben zich daarbij, los van politiek of maatschappelijk sentiment, te houden aan de internationale afspraken die na de Tweede Wereldoorlog gemaakt zijn. Zoals het Vluchtelingenverdrag van 1951 of recenter het Wereldwijd Vluchtelingenpact van 2018.

Dat raamwerk, dat houvast moet bieden aan miljoenen mensen in extreme nood, staat onder steeds grotere druk. We zien het in Nederland waar zelfs ministers zonder blikken of blozen vraagtekens plaatsten bij het Vluchtelingenverdrag. We zagen het voor de zomer in het Verenigd Koninkrijk, waar de toenmalige premier Boris Johnson zonder enige schaamte de Vluchtelingendeal met Rwanda verdedigde. De Deal met Rwanda houdt in het willen deporteren van gevluchte Afghanen, Eritreeërs en anderen naar Rwanda, tegen betaling van 150 miljoen, omdat Groot-Brittannië ze kwijt wil. Met enige omzichtigheid kun je dat een vorm van mensenhandel noemen. In één beweging zette Johnson de bijl aan de wortel van het complete raamwerk van vluchtelingenrechten en tal van internationale verdragen. Het is duidelijk dat de baas van de VN Vluchtelingenorganisatie, Filipe Grande, zowat uit z'n vel sprong van verontwaardiging. Het gaat niet alleen over die deportatie plannen, het gaat Grande om het precedent. En om het feit dat een Europese leider het hele humanitaire raamwerk zomaar op losse schroeven kan zetten. Het zal blijken wat de nieuwe regering van Rishi Sunak gaat doen op dit punt.

Menswaardige opvang

Menswaardige opvang houdt ook in Nederland in dat je behandeld wordt, niet als nummer, als lading of vracht, maar als mens, met dezelfde waarde als jij en ik. Een mens die het waard is om beschermd te worden, gehuisvest en gevoed in tijden van nood. Deze grondhouding draagt Cordaid als christelijk geïnspireerde organisatie uit, en vraagt die ook van de politiek. De bescherming en opvang van vluchtelingen is vastgelegd in internationale afspraken, net zoals we dat hebben gedaan voor bijvoorbeeld krijgsgevangenen. Voor ontheemden is het spelregelkader wat minder ontwikkeld. Daar zit nu, met name door de klimaatcrisis, beweging in. Stel dat hele eilanden in de Pacific verdwijnen, waar moet de bevolking dan heen? Naar Australië, India...? Waar kunnen die mensen asiel aanvragen? Eerst werd gedacht: we gaan dit opnemen in het bestaande Vluchtelingenverdrag. Maar omdat dat verdrag al zo onder druk staat, is daar van af gezien. Het Wereldwijd vluchtelingenpact heeft een begin gemaakt met regelgeving voor klimaatonthemden, en dat zal in de komende jaren hopelijk uitgroeien tot een robuuster raamwerk.

De crisis van de noodopvang

De opvang van Oekraïners, niet enkel in Nederland maar in heel Europa, toont aan dat waar een politieke wil is, ook een weg is. De veilige toegang, de waardige opvang en steun bij inclusie door een snelle werk- en verblijfsvergunning zouden er voor ieder, die haar of zijn toevlucht zoekt tot Europa, moeten zijn. De praktijk leert dat dit niet zo is. Het vastlopen van de asielopvang in Nederland heeft tal van redenen. Een belangrijke reden is de huidige woningcrisis, ook in de sociale huur. Naast heel veel Nederlanders, wachten daardoor ook 14.000 asielzoekers noodgedwongen in overvolle AZC's op een woning. Daarnaast is er jarenlang stelselmatig bezuinigd door achtereenvolgende kabinetten, op de vreemdelingendiensten IND en COA. Dat heeft geleid tot een staat van permanente crisis in de opvang. En er is een flexibel

beleid rond de noodopvang: we bouwen iets op, tijdelijk, en sluiten het daarna weer. Er is structureel beleid nodig.

Het grote migratiedebat

Het migratiedebat wordt in Nederland gevoed en beheerst door de flanken, wat het gepolariseerd maakt. De één roept 'iedereen is welkom', de ander 'rot op naar je land'. Daaruit komt de opdracht naar voren om elkaar nog te vinden. Historisch gezien is de verhouding mensen met en zonder migratie- en diaspora-achtergrond in Nederland in een paar decennia veranderd tot wat die vandaag is, ongeveer één op vier. Dat is relatief snel gegaan en heeft impact op de samenleving. Sommigen herkennen de buurt niet meer waarin ze ooit opgroeiden. Ze voelen zich bedreigd. Die impact moet je niet wegwuiven, die moet je adresseren. Net zoals wanneer iemand roept 'asielzoekers pikken onze huizen'. Grijp dat aan om het samen over de woningcrisis te hebben. Over falend huisvestingsbeleid, al sinds de jaren negentig vorige eeuw. Waar asielzoekers minstens even veel last van hebben als Nederlanders. Hoe lossen we het samen op, dát is de vraag? Dat vergt leiderschap en dialoog, geen geroep, geen polarisatie. Visualiseer de samenleving eens als een eettafel. Een gezin van zes. Er komt iemand bij. Het gezin schuift een stoel aan, zet een bord op tafel, geeft de gast te eten en te drinken. Van de zolder wordt een matras gehaald. Het regelt opvang. Dat kan niet als er vier, vijf of zes mensen bij komen, zonder de essentie van de tafel van zes te wijzigen. Dan is de grote vraag, willen en kunnen we dat toch regelen? En hoe vinden we samen overeenstemming in het antwoord op die vraag?

Dit artikel is een bewerking van een artikel, dat op 20 juni is verschenen op www.cordaid.org. De gebruikte foto's zijn beschikbaar gesteld door Cordaid. <https://www.internal-displacement.org/>

Heer, leer ons bidden

Deel III

Gerard Groener is emeritus supervisor Katholieke Universiteit Utrecht

Zijn leerlingen vragen Jezus: "Heer, leer ons bidden". Zij vragen niet: geef ons een gebed dat we uit ons hoofd kunnen leren en opzeggen, maar: leer ons bidden. Jezus antwoordt: als je wilt bidden, doe het dan in deze geest...

Tot God, onze Vader, bidden in de geest van Jezus. Daar wil deze serie over het Onze Vader je bij helpen. Het eigenlijke werk moet je zelf doen: je open stellen, luisteren, ontvangen en bidden. In het tweede deel van het Onze Vader worden we met beide benen op de grond gezet. We vragen God zich te bekommeren om onze zaken. We hoeven ons niet te schamen voor onze noden en gebreken, in tegendeel.

En breng ons niet in beproeving

In deze bede worden we direct als persoon aangesproken: kan ik van mezelf op aan? Hoe integer en moedig zijn we? Jezus zegt in de Hof van Olijven tegen zijn leerlingen zegt: "Bidt dat je niet in beproeving komt. De geest is wel gewillig, maar het vlees is zwak." Wat zullen de leerlingen doen als hun Meester

straks gevangengenomen wordt en ter dood gebracht? Wat zal ik zelf doen als het er echt op aan komt? Als ik verhalen lees uit de oorlog over verzet en verraad, durf ik mijn hand niet in het vuur te steken wat mijn eigen reactie betreft. Dat is natuurlijk een extreme situatie. Maar het begint met gewone en kleine dingen: als er in mijn gezelschap geroddeld wordt over iemand, doe ik dan mee met de groep of geef ik tegengas door op te komen voor iemands waardigheid? In onze behoefte deel uit te maken van groepen schuilt ook het verleidelijk gevaar om mee te huilen met de roedel.

Het is een misverstand dat God ons in bekoring of beproeving brengt. De altijd realistische apostel Jacobus schrijft in zijn brief: "Zalig de mens die stand houdt in de beproevingen. Wie in verleiding komt moet niet beweren: 'Die verleiding komt van God'. Want God stelt niemand aan verleiding bloot... Iedereen komt in verleiding door zijn eigen begeerte, die hem lokt en meesleept." Het probleem zit dus in onszelf. Kan ik mezelf wel vertrouwen? Daarover gaat het

steeds als de Bijbel spreekt over geest en vlees. We zijn beide, 'geen engel en geen dier' zoals we zingen in het lied 'een mens te zijn op aarde'; van beide hebben we wat. De apostel Paulus wordt er bijna wanhopig van. "Wat ik doe doorzie ik niet, want ik doe niet wat ik wil... wat ik verlang te doen, het goede, laat ik na. Wat ik wil vermijden, het kwade, dat doe ik." Laten we ons meeslepen in wat we ten diepste niet willen? Wat is het dan een bron van troost

Heer leer ons bidden

[Foto: Civis mundi]

en weerbaarheid om te beseffen dat God ons in zijn liefde blijft vasthouden en kracht geeft? We mogen bidden dat we niet boven onze krachten beproefd worden. We mogen bidden om staande te blijven.

Herlees het bovenstaande een paar keer. Wat roept het bij je op?

Beproeving of bekoring

Beproeving of bekoring kunnen we het beste zien als een test. Het is een kans om te groeien als persoon, als kind van onze hemelse Vader. We worden sterker door elke test die we doorstaan. We groeien uit tot een integere en liefdevolle persoon.

Jezus zelf is ook door die leerschool gegaan. "Hoewel Hij Gods zoon was, heeft Hij moeten lijden, en zo heeft Hij gehoorzaamheid geleerd", zegt de Brief aan de Hebreeënen. Christus kan met ons meevoelen "juist omdat Hij, net als wij, in elk opzicht op de proef is gesteld." Daarom bidden we in tafelgebed V: "Nooit willen we vergeten hoe Hij één werd met ons in lijden en dood. Onze last maakte Hij tot de zijne. Zijn trouw werd de onze." In welke opzichten worden we bekoord of beproefd? De drie bekoringen van Jezus vóór Hij zijn optreden begint, geven een aanwijzing. De strijd om het naakte bestaan, (stenen voor brood), kan mensen tot beesten maken. Maar meestal zien we dat mensen die weinig hebben méér met elkaar delen dan mensen die baden in rijkdom. Het grootste risico schuilt in macht (de duivel aanbidden

om macht te krijgen). Macht verblindt en laat ons over lijken gaan. En het derde gevaar is religieus van aard, je verschansen in je geloof (bovenop de tinnen van de tempel). Voor de meesten van ons zal de strijd om het bestaan geen groot risico zijn. Maar hoe is het in ons leven met heersen of dienen? En kijken we misschien op mensen neer, mede vanwege ons geloof of onze vroomheid?

Het valt op dat Jezus een groot hart heeft voor mensen aan de rand en voor mensen in de knel. We zien hem alleen fel reageren naar mensen met macht en naar religieuze leiders: "huichelaars die ondragelijke lasten aan mensen opleggen en ze zelf met geen vinger aanraken." Schijnheiligheid verdraagt Hij niet. Aan ons de opgave onrecht bij de naam te noemen en niet bang te zijn voor reacties. Dat maakt je meestal niet populair. Maar het is ook geen reden om je boven anderen verheven te voelen. Ook mensen die gevangen zitten in macht of schijnheiligheid kunnen zich bekeren.

Hoe was je eigen leerschool met beproeving en bekoring in je leven tot nu toe? Met welke woorden wil je bidden? Bidt ter afsluiting aandachtig het hele Onze Vader.

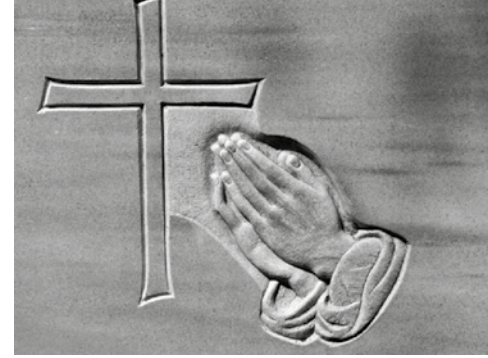
En verlos ons van het kwade

Het goede werkt aanstekelijk. We hebben er twee spreekwoorden over. 'Woorden wekken, voorbeelden trekken', en: 'Wie goed doet, goed ontmoet'. Zoals het goede aanstekelijk is, zo is het kwade besmettelijk. We kunnen in het kwaad meegezogen worden, juist omdat we niet zonder anderen kunnen. Het Boek van de Psalmen opent er mee: "Gelukkig de mens die niet meegaat met wie kwaad doen, die de weg van zondaars niet betreedt, bij spotters niet aan tafel zit." Het gaat van kwaad tot erger: je één keer laten verleiden, mét elkaar meelopen op een weg, en tenslotte vastzitten in de kring van spotters en cynische mensen. Niet voor niets bidden wij: red ons uit de greep van het kwaad, verlos ons van het kwade.

Bidden doe je samen

[Foto: EO.nl]

Onze Vader

[Foto: Kerk in Kollumerzwaag]

Maar het is te gemakkelijk alleen naar anderen te wijzen. Jezus zegt: "waar uw schat is, daar zal ook uw hart zijn." Als de farizeeën zijn leerlingen verwijten dat ze met ongewassen handen eten, reageert Hij met: "Niet wat de mond ingaat maar wat uit het hart komt maakt een mens onrein. Want uit het hart komen: boze gedachten, moord, overspel, ontucht, diefstal, vals getuigenissen en laster." We bidden in één adem: 'breng ons niet in beproeving' en 'verlos ons van het kwade'.

Het kan ons helpen goed het onderscheid te zien tussen verlangen en begeren. De tien geboden eindigen ermee: "Gij zult niet begeren..." In het verlangen laten we onszelf aantrekken door iets goeds dat er nog niet is. In het begeren willen we zelf 'het goede' naar ons toe trekken. We willen zelf heer en meester zijn. We willen zelf controle houden, misschien uit angst. We willen ons indekken en het zelf in de hand houden. Opnieuw klinkt de wijsheid van Jezus: wees niet bezorgd om de dag van morgen. *Helpen bovenstaande gedachten je om inzicht te krijgen in de aantrekkingskracht van het kwade? Kun je in dit licht naar je leven kijken en bidden: verlos ons van het kwade?*

Niet alle kwaad komt uit onszelf

Daarom bidden we ook: red ons uit de greep van het kwaad. We beginnen ons leven in een familie. Elke familie heeft zijn geschiedenis en zijn geheimen. We kunnen geluk of pech hebben, maar altijd ligt er al een erfenis op de opgroeiende mens. Bij elke geboorte, en zeker bij het eerste kind, is het goed je af te vragen welke last je liever niet wilt doorgeven als een 'erfzonde'. Dan bidden we met het Onze Vader: 'laat dit kind niet belast worden

met óns verleden, laat het met een schone lei mogen beginnen.'

We leven ook in taal en in verhalen. Daarin groeien we op. Gaandeweg bepalen taal en verhalen wat we 'normaal' vinden om te denken en te doen. Hoe machtig taal is weten we in onze tijd van nepnieuws maar al te goed. Elke dictatuur verdraait de waarheid en vergiftigt de taal. Waarheid wordt propaganda en vervormt ons beeld van de werkelijkheid. Dan is het een hele opgave te blijven zoeken naar wat waar en goed is. We leven ook nog binnen maatschappelijke systemen die sommige mensen bevoordelen en anderen benadelen. Na de toeslagenaffaire weten we maar al te goed wat de gevolgen zijn. We hebben er zelfs een nieuw woord voor uitgevonden: systemisch onrecht, systemisch kwaad. Dat is in ieder geval 'ongekend onrecht', in een dubbele zin: weinig zichtbaar maar met enorme gevolgen. Wie bepaalt, en op basis waarvan, wie wordt bevoorrecht en wie wordt benadeeld? In alle drie, familiegeschiedenis, verhalen en maatschappelijke structuren, kan 'het kwade' een rol spelen. Dan roepen we tot God, onze Vader: bevrijd ons uit de greep van het kwaad. In de Bijbel betekent het woord 'bevrijden': iemand redden die in de afgrond dreigt te vallen, iemand beschermen tegen gevaren onderweg en verdedigen tegen gevaren en valstrikken. Ons leven is een weg. Stilzitten is geen optie. We moeten gaan... *Wat herken je van de drie vormen van kwaad waarmee we moeten leren omgaan in ons leven? Heb je geleerd hierin je positie te bepalen? Bid uit de grond van je hart: Breng ons niet in beproeving, maar verlos ons uit de greep van het kwaad. Bidt met aandacht het hele Onze Vader.*

De serie teksten van 'Heer leer ons bidden' zijn in afleveringen verschenen in het blad van de geloofsgemeenschap in Harmelen, 'BIJBavo', 6(2021)5, juli en daaropvolgend tot en met zomer 2022. 'Diakonie & Parochie' publiceert in deze jaargang drie delen. De gehele tekst is te downloaden op www.rkdiakonie.nl.

De helpende hand

Henk Meeuws is theoloog en diaconaal onderzoeker

Ria, Joke, Bep, Els, Renske, Tineke, Anja, Geeske, Yvonne, Tony. Met deze namen zijn de tien hoofdstukken getooid waarin Eva Vriend 'De verborgen geschiedenis van de gezinszorg in Nederland' vertelt.

Het is kenmerkend voor de wijze waarop zij geschiedschrijving beoefent: persoonlijke en algemene geschiedenis in één boek samenbrengen. Na de eerste uitgave van 'De helpende hand' in januari 2016 verscheen binnen enkele maanden al een tweede en derde druk (en nu de vierde), hetgeen aantoont dat dit boek heel aangename lectuur biedt.

Persoonlijke geschiedenis

Met de tien namen boven de hoofdstukken voert Eva Vriend aan de hand van notities, herinneringen en gesprekken heel persoonlijk vrouwen ten tonele, die direct verbonden zijn geweest met de geschiedenis van de gezinszorg in Nederland. Ria, Eva's moeder (geboren in 1943), was zelf actief in de gezinszorg tot aan haar huwelijk in september 1968. Joke en Bep waren haar jaargenoten toen zij als jonge vrouw in augustus 1966 begon aan haar opleiding op het internaat van de Stichting Katholieke Gezinszorg en Gezins hulp Amsterdam. Els was een jong meisje in het eerste gezin waarin Ria als gezinsverzorgster aan de slag ging. Toen zij ongeneeslijk ziek bleek kwam eerst Renske het gezin Vriend ondersteunen, en daarna Tineke die ook na Ria's overlijden, eind 1983, langere tijd zorg bleef verlenen. Vervolgens kwamen en gingen Anja, Geeske, Yvonne en ten slotte weer Tineke, nu door Eva Vriend

als 'Tony' aangesproken in plaats van het voorgeschreven 'zuster'.

Verborgene geschiedenis

De verhalen van deze vrouwen over hun wel en wee in de gezinszorg worden door Vriend als schering en inslag verweven in de beschrijving de verborgen geschiedenis "van de oorsprong en ondergang van de gezinsverzorging". 'Verborgene', omdat deze vorm van sociaal werk gemakkelijk ondergewaardeerd bleef als iets wat moeder de vrouw gewoon doet: het huishouden, niets opmerkelijks. De formele start van dit nieuwe beroep was in 1948, toen de eerste overheidssubsidie verleend werd. Voorwerk dateert van eerder, m.n. in reactie op de ellende van de industriële revolutie. Rond 1900 richtte particulier initiatief her en der in Nederland een 'Vereeniging voor Huisverzorging' op. Om beter te voorzien in de nood

van de economische crisis van de jaren '20 - '30 stichtte Mgr. Frencken in 1939 op het kasteel Bouvigne in Ginneken bij Breda de eerste internaatsopleiding voor professionele gezinsverzorgsters. Door de katholieke bemoeienis werden de huisverzorgsters gezinsverzorgsters. De katholieken waren later ook de eersten die de gezinsverzorging gestructureerd aanpakten: zij installeerden in 1946 de Nationale Raad voor de Katholieke Gezinszorg als koepelorganisatie van de lokale instellingen.

Volksherstel door gezinsherstel

Al tijdens de oorlog richtten verzetslieden, kerkelijke stichtingen en allerlei organisaties

op sociaal gebied de Stichting Nederlands Volksherstel op, om de (materiële) hulp aan oorlogsslachtoffers te stimuleren en te coördineren. De oorlog verarmde Nederland niet alleen financieel-economisch. Het morele verval dat in de crisisjaren was ingezet, zette door tijdens de oorlog en in de chaos daarna. Dit was een wijdverspreid besef, een tendens waar niet alleen de kerken zich om bekommerden. Daarom benadrukte Martina Tjeenk Willink als secretaris-generaal van Nederlands Volksherstel: "In de haast om te komen tot herstel van de materiële oorlogsschade is er te weinig aandacht voor de echte problemen. Wat baten ons echter de hele huizen, wanneer er kapotte gezinnen in wonen? De gezinsproblemen kunnen alleen maar worden opgelost, indien zij in het innerlijk der mensen worden verwerkt." De wederopbouw vroeg om 'gezonde' gezinnen. Het motto werd: 'Volksherstel door Gezinsherstel'. Welnu, het waren de vrouwen, de huismoeders, die het hart van het gezin (moesten) vormen. Zo werden vrouwen de dragers van de wederopbouw. Waar het hart gewond was werd de gezinsverzorgster de reddende engel, die Nederland door de wederopbouwjaar moest slepen.

Raad voor Gezinsverzorging

In 1947 werd de Centrale Raad voor Gezinsverzorging gevormd. Mede namens de katholieken stelde die vast waartoe het nieuwe beroep dient: de daadwerkelijke verzorging van gezinnen ter vervanging of tot hulp en voorlichting van de vrouw des huizes, die door lichamelijke of geestelijke oorzaken haar taak in het gezin niet naar behoren kan verrichten; deze verzorging beoogt een gezond gezinsleven in stand te houden of te herstellen. De gezinsverzorgster is geen opgekriste dienstbode of huishoudster! In de jaren nadien groeide en bloeide het werk de pan uit. In 1962 waren er 979 instellingen, merendeels confessioneel. In 1966 waren er 8.957 gezinsverzorgsters actief. Navenant nam het appèl op en de bemoeienis van overheid en politiek toe. Marga Klompé, Hilda Verwey-Jonker, Wim Meijer, Gerard Wallis de Vries, Hans de Boer, Joop van der Reijden, Elco Brinkman - de een na de

ander beïnvloedde *for better or for worse* organisatie en financiering van de gezinszorg. De samenleving veranderde aanzienlijk. De morele taak van het werk kwam stevig ter discussie, o.m. in studies als 'Lof der onaangepastheid', 'De markt van welzijn en geluk', 'Herwaardering van welzijnsbeleid'. De verzorgingsstaat maakte plaats voor de zorgzame samenleving, en die weer voor de participatiesamenleving.

Zelfredzaamheid als kernwaarde in de Wmo

In het beleid werd de gezinszorg gaandeweg uitgediept. Er mocht en kon steeds minder: wel de binnenkant van de wasbak schoonmaken, niet de onderkant; wel de huiskamer stofzuigen, niet de logeerkamer; wel steunkousen aandoen, niet de gordijnen dicht. In plaats van gezinszorg is thuiszorg gekomen.

Vera Vriend schijft m.i. terecht over 'ondergang': er is iets waardevols teloor gegaan. Inmiddels blijkt dat nood wetten breekt en het bloed kruipt waar het niet gaan kan. Aan het eind van haar boek bericht Vriend dat en hoe de oude kernwaarden van de gezinszorg terug te vinden zijn in 'Thuisbegeleiding' t.b.v. huishoudens die dreigen te ontsporen; dat en hoe Jos de Blok zich liet inspireren door de gezinsverzorging van weleer. Tegen de keer in richtte hij de alternatieve thuiszorgorganisatie Buurtzorg Nederland op. Daarin opereert een team vakbekwame zorgverleners 'zelfredzaam', want zo De Blok: "Probleem is dat de thuiszorgdiscussie vooral een dikkebuikendiscussie is.... Het afschaffen van de gezinsverzorging leidde tot financieel voordeel op korte termijn. Maar de gezinsverzorgsters voorkwamen juist problemen die op lange termijn duurder zijn voor de samenleving".

Eva Vriens, 'De helpende hand. De verborgen geschiedenis van de gezinszorg in Nederland', Uitgeverij Balans, Amsterdam, 2022-4, ISBN 9789046707906, 256 pag., € 15,00.

Het wonder van Sint Maarten

Jan Maasen is oud-medewerker diaconie en missiesecretaris van het bisdom Rotterdam

De stad Utrecht viert in 2022, dat het 900 jaar geleden stadsrechten kreeg. Dit jubileum is aanleiding geweest om deze bundel uit te brengen over de patroonheilige van de stad.

Bij de titel *'Het wonder van Sint Maarten'* zullen de meeste lezers waarschijnlijk denken aan de ontmoeting van Sint Maarten met de arme bedelaar bij de stadspoort van Amiens. Hij sneed zijn soldatenmantel in tweeën, gaf een helft aan de bedelaar en zag 's nachts in een droom Christus gehuld in het weggegeven stuk. Dit wonder speelt een voorname rol in woord en beeld door het prachtig geïllustreerde boek, maar niet de hoofdrol.

Bescherming tegen de Noormannen

Die is weggelegd voor een ander wonder, dat Sint Maarten vele eeuwen na zijn dood verrichtte ten gunste van de inwoners van Tours, waar hij bisschop was geweest. Als patroonheilige van de stad beschermde hij hen bij een inval van de Noormannen in 903. De Utrechtse bisschop Radboud (bisschop van 899/900 tot 917) heeft in de tiende eeuw dit wonder van Sint Maarten onder de aandacht gebracht van de Utrechtse bevolking en Tours ten voorbeeld gesteld hoe een patroonheilige het welzijn van de stad kan bevorderen. Utrecht had ook te lijden gehad onder invallen van de Noormannen.

Inzet boek

Het boek is voortgekomen uit het onderzoeksproject 'Citizenship discourses in the Early Middle Ages'. In het denken over

burgerschap werd in de vroege middeleeuwen een bijzondere plaats toegekend aan de patroonheilige. Deze 'bijzondere medeburger' zorgde voor verbinding in de stad en gaf de stedelingen een eigen identiteit. In het boek wordt nagegaan hoe Sint Maarten dit door de eeuwen heen klaar speelde. Twee perioden komen aan bod: in de tiende eeuw gaf bisschop Radboud een belangrijke impuls aan de verering van Sint Maarten. En in de eerste decennia van de huidige eeuw is de populariteit van Sint Maarten zowel in Tours als in Utrecht opvallend gegroeid.

Het wonderverhaal

Het boek bestaat uit drie delen. Deel een is *'Het wonderverhaal van Sint-Maarten'* van bisschop Radboud, waarin hij schetst hoe de heilige zijn Tours heeft beschermd tegen de Noormannen. Toen de gewapende strijders van Tours de stad niet lang meer konden verdedigen, ging een "leger van weerlozen"

(weeklagende ouderen, huilende kinderen en jammerende vrouwen) naar de basiliek om de relieken van Sint-Maarten te halen. Hun gebed wist de heilige te vermurwen en eenmaal naar de stadsmuur gebracht, liet hij de Noormannen op de vlucht slaan. Hoofdstuk twee bevat zowel de oorspronkelijke Latijnse tekst als een Nederlandse vertaling. Els Rose schetst in het eerste hoofdstuk de omstandigheden waarin deze tekst geschreven is en de persoonlijke achtergrond van Radboud en trekt in het derde hoofdstuk enige burgerschapslessen. Ze laat zien, dat Radboud in eerste instantie zijn mede-geestelijken op het oog had bij het schrijven, maar na drie hoofdstukjes van stijl veranderde en onopgesmukt het verhaal

vertelde. De tekst is misschien ook bedoeld geweest als preekvoorbeeld. Radboud wilde de lezers voor ogen houden hoe een stad baat heeft bij de aanwezigheid van heilige relieken, en wat het van een stadsgemeenschap vraagt om een heilige in ere te houden.

Breder perspectief

Het tweede deel plaatst de tekst van bisschop Radboud in een breder perspectief. Megan Welton beschrijft hoe zijn opvolger bisschop Balderik van Kleef (897-975) werkte aan de herbouw van de stad door nieuwe verdedigingsmuren aan te leggen en relieken van de heiligen Agnes en Benignus naar Utrecht te laten overbrengen. Ondertussen bleef de band met Sint Maarten getuigen enige oorkonden uit deze tijd.

Leo Lousberg en Anthony Zielhorst belichten een ander werk van bisschop Radboud. Hij schreef ook een complete dag- en nachtofficie ter ere van Sint Maarten, bedoeld voor het feest van Martinus' Translatie op 4 juli. Sinds de vijfde eeuw herdenkt dit 'zomerfeest van Sint Maarten' de overbrenging (*translatio*) van zijn stoffelijke resten van de oude kapel boven zijn graf naar een nieuwere, grotere grafbasiliek in Tours. Radboud is daarmee de eerste bij naam bekende componist van Nederland. In dit muzikale werk wijst Radboud op het belang van de aanwezigheid van relieken voor het spirituele en materiële welzijn van de stadsbewoners en noemt hij wederom de rol van Sint Maarten bij de aanval van de Noormannen op Tours.

Nieuwe tradities en praktijken

In het derde deel van het boek wordt de sprong naar het heden gemaakt. Els Rose beschrijft de meest recente ontwikkelingen in de Sint-Maartenstradities in Tours en Utrecht. In beide steden wordt gezocht naar een verbinding tussen hedendaagse samenlevingsvormen en maatschappelijke noden enerzijds en de middeleeuwse patroonheilige met zijn legenden en tradities anderzijds. Sint Maarten krijgt daarbij een nieuwe gedaante. Hij wordt uit de specifiek laatantieke, christelijke traditie getild en voorzien van nieuwe accenten. Zo verschijnt hij in Tours als 'moderne held', die de

humanistische waarde van delen-zonder-iets-terug-te-verwachten belichaamt. Wordt bij heiligen traditioneel de sterfdag gevierd (en soms de dag van de overbrenging van de stoffelijke resten), in Tours werd het veronderstelde geboortjaar aangegrepen als herdenkingsjaar (2016). De Raad van Europa had al in 2005 een 'culturele route' erkend, die loopt van zijn geboortegrond in Hongarije naar Tours. Cultureel en religieus erfgoed wordt zo verbonden met ecologische ambities. In Utrecht ligt het accent op het bevorderen van sociale cohesie tussen verschillende bevolkingsgroepen. Vanaf de jaren negentig van de vorige eeuw was het lampionlopen op 11 november al overgewaaid uit andere delen van het land. Dat werd in 2011 geïncorporeerd in een nieuwe traditie, de Sint Maarten Parade, waarin handgemaakte lampionnen en straatmuziek gecombineerd worden. Blikvanger is de Sint-Maartenslichtsculptuur van wilgentenen en Japans papier. De parade is een vorm van gemeenschapskunst, waaraan allerlei mensen en groepen kunnen meedoen. Zelfs in coronatijd ging de parade in gewijzigde vorm door, virtueel (2020) en in Leidsche Rijn (2021). Kees de Groot plaatst tenslotte godsdienstsociologische kanttekeningen bij dit verschijnsel. Interessant zijn de opgenomen ooggetuigenverslagen van enige studenten culturele antropologie. Tot hun verbazing speelde bij veel deelnemers aan de parade noties mee, die verbonden werden met de figuur van Sint-Maarten: delen, saamhorigheid, iets typisch Utrechts. Misschien is dat wel het echte wonder van Sint-Maarten: dat hij ook mensen aanspreekt en verbindt, die niet meer bewust in de christelijke traditie staan.

Els Rose (red), *'Het wonder van Sint-Maarten. Utrecht, een gelukkige stad'*, Amsterdam University Press, Amsterdam, 2022, ISBN 978 94 6372 276 6, prijs € 24,99.

Agenda & weetjes

Het decembern timer van de jaargang 2022 is het laatste gedrukte nummer van het tijdschrift 'Diakonie & Parochie'. Na 35 jaargangen is het aantal betalende abonnees onvoldoende om de kosten van opmaak, drukken en verzenden te kunnen opvangen. Of er een digitaal vervolg komt is bij het ter perse gaan van dit nummer nog niet duidelijk.

Jan Maasen schrijft veel over diaconie en caritas. Veel artikelen vindt u terug op: <https://janmaasen.blogspot.com/>. Actueel nieuws leest u ook op: <https://nl-nl.facebook.com/CaritasInNederland/> Recent verscheen zijn boek 'Liefde als historische gestalten van diaconie en kerkelijke armenzorg'. Jan Maasen bespreekt regelmatig publicaties op <https://www.canonsociaalwerk.eu/nl/>

Bestuur PCI en de gezamenlijke Caritas werkgroepen van Bussloo, De Vecht, Epe, Klarenbeek, Loenen-Eerbeek, Twello en Vaassen starten een herverdelingsactie rond energiearmoede. Doneer uw energietoelage als dat kan en de Caritas zorgt voor verdeling naar hen die het nodig hebben. Voor het aanvragen van financiële steun voor uw energiekosten en vragen of andere suggesties kun u mailen naar caritaskorting@gmail.com.

Op zondag 13 november, de wereld-dag van de armen, werd voor de Mozes en Aäronkerk in Amsterdam het beeld 'Homeless Jesus' onthuld. Het beeld van kunstenaar Timothy Schmalz werd geplaatst door de Gemeenschap van Sant' Egidio en stelt een dakloze man voor, liggend op een bankje, slechts herkenbaar als Jezus aan de wonden op zijn voeten.

Colm Dekker, de verantwoordelijke van de Gemeenschap in Amsterdam, heette in het bijzonder de 'vrienden van de straat' die regelmatig komen eten bij de Franciscustafel, het restaurant van Sant' Egidio dat wekelijks honderdvijftig gasten ontvangt, welkom bij de onthulling. Hij lichtte toe hoe het beeld hen laat zien dat Jezus zich in hen herkent. Lees verder op: <https://www.santegidio.nl/homeless-jesus-onthuld-voor-mozes-en-aaronkerk/>

Op vrijdag 28 oktober 2022 is het algemene Ad Limina rapport van de Nederlandse Bisschoppenconferentie gepubliceerd. Het rapport biedt een overzicht van de situatie in de Nederlandse Kerkprovincie. Thema's uit dit rapport zijn besproken tijdens het bezoek dat de bisschoppen van 7 tot en met 13 november 2022 aan de graven van de apostelen Petrus en Paulus en aan paus Franciscus in Rome gebracht hebben. Het rapport is te downloaden: <https://www.rkkerk.nl/wp-content/uploads/2022/10/Algemeen-Ad-Limina-Rapport-2022-NL-DEF.pdf>

De Franciscaanse Beweging heeft een boekje met negen meditatieve vieringen uitgegeven. In deze uitgave, met de titel 'De mensen blij maken', volgen de vieringen thema's uit het leven van de H. Elisabeth van Thüringen. De negen vieringen zijn als een novena te bidden. Het boekje 'De mensen blij maken' is voor € 5,- te koop bij de Franciscaanse Beweging (webshop franciscaansebeweging.nl). Bij afname van vijf boekjes (of meer) betaalt u € 4,50 per boekje. Het boekje 'Vrede en alle goeds' kent eenzelfde opzet en is ook bij de Franciscaanse Beweging te bestellen (voor € 4,50).

Diakonie & Parochie

Wat is dit voor een tijdschrift?

Onder *Diaconie* verstaan we:

“Het handelen vanuit en door kerken en andere door het evangelie geïnspireerde groepen en bewegingen dat gericht is op het voorkómen, opheffen, verminderen dan wel mee uithouden van lijden en maatschappelijke nood van individuen en van groepen mensen en op het scheppen van rechtvaardige verhoudingen in kerk en samenleving.” (Crijns H., e.a., *Barmhartigheid en gerechtigheid*, 2004, pag. 392).

Diakonie & Parochie is een uitgave van het Officium Caritatis, een diaconale dienst van de diaconale dienstverleners uit de bisdommen en enkele landelijke katholieke diaconale organisaties. Het Officium Caritatis vormt ook de redactieraad. Het tijdschrift verschijnt vier keer per jaar. De abonnementsprijs blijft ook in 2022 voor een hele jaargang € 30,00; losse nummers: € 5,00 excl. porto.

Officium Caritatis
NIEUW ADRES: Postbus 13049, 3507 LA Utrecht
E-mail: administratie@rkdiaconie.nl

Voor abonnementen en bestellingen:

E-mail met opgave van alle adresgegevens: administratie@rkdiaconie.nl

Abonnementen worden automatisch verlengd, tenzij schriftelijk wordt opgezegd voor 1 november van elk jaar.

De digitale plek van het tijdschrift is www.rkdiaconie.nl. Kijk voor diaconale voorbeelden en diaconale spiritualiteit op deze site. Doe er zelf aan mee. Bezoek www.rkdiaconie.nl

Colofon

Aan dit nummer van *Diakonie & Parochie* werkten mee:

Herman Agterhoek, Karin Bornhijm, Hub Crijns, Bob van Dillen, Roland Enthoven, Gerard Groener, Jeroen Goosen, Vincent de Haas, Frank van Lierde, Jan Maasen, Henk Meeuws, Hans Oldenhof, Nico Smit, Jozef Wissink.

Redactie: Hub Crijns, Jan Maasen, Hans Oldenhof

Eindredactie: Hub Crijns

Foto omslag: Hub Crijns

Redactie en uitgever: Officium Caritatis, Utrecht

Opmaak: Van Eck Tekst&Design

Druk: Drukkerij Roggeband & Accuraat Breda.

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen uit dit tijdschrift wordt op prijs gesteld, mits de bron wordt vermeld.

Voor overname van foto's, gedichten en cartoons neemt u contact op met de eindredacteur: crijns@ziggo.nl

ISSN 0922-9647

Meditatief

Jij

Wim Muijsers

Jij kunt een schouder zijn
voor de mens in verdriet en verlorenheid.
Jij kunt een arm zijn
om een mens heen in de kou.

Jij kunt een licht zijn
voor een mens struikelend in donker.
Jij kunt een vuur zijn
voor een mens verkild in het leven.

Soms zoekt een mens:
wie kan ik zijn
wie mag ik zijn?

Soms vraagt een mens:
zal ik gemist worden?
Zal iemand om mij huilen?
Voor wie ben ik belangrijk?

Hoe moet je leven
als je geen uitnodiging ontvangt
als je voelt:
zonder mij zou alles gelijk blijven.
Als je niet merkt dat er iemand is
die op je wacht, die naar jou omziet.

Kunnen we elkaar laten voelen:
jij mag er zijn, jij bent goed,
jij kunt een schouder zijn,
jij kunt een arm zijn.

Kunnen we elkaar laten voelen:
ik ben een schouder voor jou,
ik ben een arm om je heen,
een licht op je levenspad:
er zal minder eenzaamheid zijn.